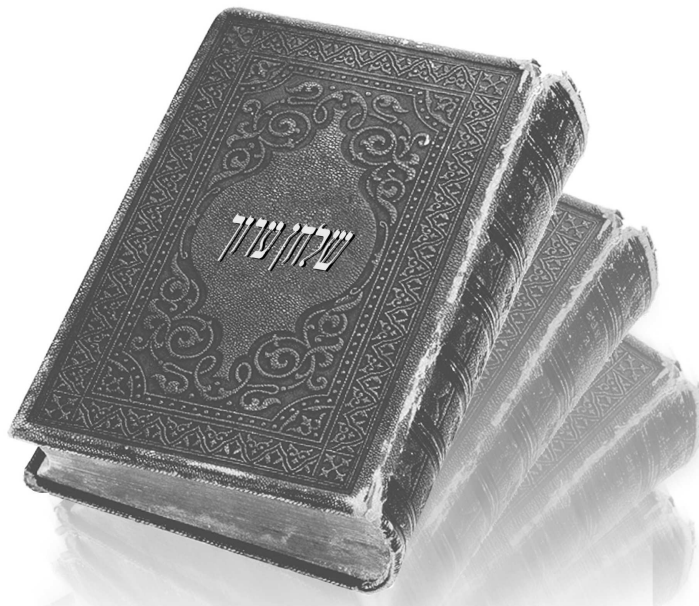

קנין הלכה

3

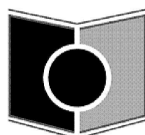
מראי מקומות

מס' 5

חודש אלול תשע"ז

או"ח הלכות שבת

סימנים שו - שז

Dirshu
דרשו ד' ועוזו
קרן עולמית לחינוך
ועידוד לימוד התורה

קנין הלכה

לתשומת לבכם: במראי מקומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד' ללא קבלת אישור בכתב מ"דרשו"

קנין הלכה

מראי מקומות

סימן שו

תקדמה

נאמר בספר ישעיהו [פרק נח פסוק יג, יד] אם תשיב משבת רגלך עשות הפצץ ביום קדשי וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד, וכברתו מעשות דרכיך ממצוא הפצץ ודבר דבר, אז תתענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר.

ודרשו חז"ל מפסוק זה כמה דרשות אשר עניינן שלא תהא הנהגת האדם בשבת כהנהגתו בחול, והיינו אף בדברים שאין בהם מלאכה דאורייתא או דרבנן, וגם אינם אסורים משום גזירה שמא יבוא לעשות מלאכה, וכגון שלא יעסוק אדם בשבת בדברים הקשורים למלאכות אסורות שדעתו לעשותן בימי החול שנאמר ממצוא הפצץ, וכן שלא ידבר בשבת על מעשים שבדעתו לעשות בימות החול, אם אלו הם מעשים האסורים בשבת שנאמר ודבר דבר. סימן זה עוסק בדיני ממצוא הפצץ, וסימן שז בדיני ודבר דבר.

סעיפים א-ב

משנה דף קנ. ובגמרא דף קנ: כלל אמר אבא שאול עד דף קנא. היתה עומדת חוץ לתחום. גמרא עירובין דף לח: א"ל רבה בר רב חנין עד דף לט. ואי עם הארץ הוא.

מבואר מהגמ' הנ"ל שאסור לעסוק בשבת בעסקיו האסורים כגון להחשיך על התחום לשכור פועלים, או לעיין בנינתו אלו מלאכות צריך לעשות בה בימות החול, דכיון דמלאכות אלו אסורות בשבת, גם ההתבוננות בהן אסורה משום ממצוא הפצץ. אמנם איסור זה נאמר רק באופן שניכר מתוך מעשיו שהוא עושה זאת לצורך חול, אבל אם הוא נראה כאדם המטייל או כמחפש אחר אבידתו, אין בזה איסור אף שבאמת מטרתו לצורך חול.¹

סעיף ג

משנה דף קנא. מחשיכין על התחום. גמרא [לפני המשנה] כלל אמר אבא שאול עד המשנה.

מעם היתר להתעסק בצרכי כלה או מת הוא משום שדרשו חז"ל ממצוא הפצץ, הפצץ אסורים חפצי שמים מותרים. אמנם נתבאר בגמ' הנ"ל דגם בחפצי שמים אין היתר לעשות זאת בדרך מקח וממכר ממש, ולכן אין להזכיר סכום מקח.

איסור הזכרת סכום מקח

בשו"ע מובאים ב' אופנים:

[א] שיטת המ"מ, שלא יאמר לשליח ההולך לקנות את צרכי הכלה אל תקנה ביותר מכך וכך, והאיסור הוא משום דאמירה זו

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

1 עמידה ליד תחנת אוטובוס

הממהר לנסוע במוצאי שבת באוטובוס הראשון שעתיד לצאת אחר השבת, אסור לו לעמוד ליד תחנת המוצא של האוטובוס ולהמתין עד צאת השבת, אמנם אם זו תחנה מסוככת והיושב שם נראה כמגן על עצמו מפני הגשמים וכיו"ב, הרי זה מותר אפילו אם כוונתו לנסוע באוטובוס הראשון אחרי צאת השבת [שמירת שבת כהלכתה פכ"ט הערה כה בשם הגרש"ז זצ"ל], ועיין בביאורים ומוספים הערה 8.

קנין הלכה

מראי מקומות

אינה לצורך המצוה אלא רק לחסוך ממון.

ב] שיטת הר"ן, שאם כבר היה חייב למכור בסך מסויים, לא יאמר לשליח לומר למוכר תן לי בשווי מסויים, וביחד עם החוב הקודם אהיה חייב לך כך וכך.

סעיף ד

גמרא בבא מציעא דף נח. השוכר את הפועל לשמור עד לפיכך אחריות שבת עליו. גמרא כתובות דף סד. מאי שנא איהו עד ע"ב מיהו כשכר שבת. רש"י ד"ה כשכר. תוס' שבת דף יט. ד"ה לא. שו"ע סימן רמו ס"א.

שכר שבת

העובד בשבת בעבודה שאין בה איסור מלאכה כגון שהוא שומר על בנין או מלצר המגיש אוכל בסעודות, אסור לו לקבל שכר עבור עבודה זו, מעם האיסור הוא גזירה משום מקח וממכר ושכירות.¹ וכתבו הראשונים [תוס' שבת דף יט. ד"ה לא, והרא"ש שם סימן לו והרשב"א שם] שאיסור זה של שכר שבת לא נאמר רק בשכר הניתן על עבודת אדם, אלא גם בשכר הניתן על השכרת חפצים או בתים, וכן הוא בשו"ע סימן רמו [ס"א].²

שכר שבת בהבלעה

בגמרא מבואר דאם השכירות היא בהבלעה, דהיינו ששכרו ביחד לשבת ולימות החול, מותר ליטול שכר גם על השבת, ולכן הוא אחראי על שמירתו גם בשבת.³

ביאורים והערות

1. תוספת עיון

מי הוא המוזהר באיסור שכר שבת

מלשון הברייתא בב"מ שכתוב אין נותן לו שכר שבת משמע שהאיסור הוא על הנותן, אבל הטור כתב אינו לוקח שכר שבת משמע שהאיסור הוא על הלוקח.

המשנה ברורה [ס"ק כא] הביא בשם החיי אדם שהשוכר יהודי לשמור את העגלות מגניבה, עובר על לאו דלפני עור כאשר משלם לו שכר שבת, ומבואר שהאיסור מוטל על המקבל.

ויוצא להלכה שאם הפועל הוא נכרי מותר לשלם לו אחר שבת את שכרו, ומאידך אם ישראל עובד אצל נכרי בשבת אסור לו ליטול שכר שבת. אמנם אם הפועל הוא ישראל ואסור לו ליקח שכר שבת, מוזהר גם בעל הבית שלא ליתן לו את השכר משום לפני עור לא תתן מכשול.

ליקוט תשובות האחרונים

2. שכר שבת במכירה

בשו"ת נודע ביהודה [תניינא או"ח סוס"י כו] וכן בתהלה לדוד מובא שאיסור שכר שבת נאמר רק בשכירות אדם או כלים, אבל אין איסור לקבל תשלום של חפצים הנמכרים בשבת באופן המותר, וכן משמע מסימן שכג [ס"ד] שכתוב שם שמותר לקנות מחנוני בשבת את צרכי הסעודה, ומשמע מסתימת הדברים שהחנוני אינו צריך למוכרם במחיר הקרן אלא הוא רשאי להרויח בהם.

3. הבלעה מועטת

כתב המשנה ברורה [ס"ק כא] בשם החיי אדם שאם שוכר פועל יהודי לשמור על רכושו, עליו להתנות עמו שישמור גם זמן מה לפני שבת וזמן מה אחרי שבת ובזה הוי הבלעה.

ושואל הגשר"ז צ"ל במנחת שלמה [ח"ב סי' לה אות ט] מנין להחיי"א להקל גם בהבלעה קטנה של ער"ש ומוצ"ש, אך לעומת זה לא מסתבר לחדש להצריך דוקא הבלעה משני הצדדים, ושפיר מסתבר דה"ה נמי דסגי בער"ש לחודיה או במוצ"ש.

ובספר תוספת שבת [סימן רמד ס"ק טז] מבואר דדי אפילו בהבלעה מועטת ואפילו אם היא רק נעשית קודם השבת ולא לאחריה, עיי"ש

קנין הלכה

מראי מקומות

ביאור דברי הרמ"א

כתב הרמ"א שאם שכרו לחודש והתנה עמו לשלם לו כל יום כך וכך מיקרי שכיר יום. ועיין משנ"ב [סק"ב] שמבאר שהיתר זה של הבלעה שנאמר בשכיר נאמר רק באופן שהשכירות היא שכירות אחת לכל משך הזמן, ואין המעסיק יכול לחזור בו באמצע התקופה של השכירות, אבל באופן ששכרו לימים נפרדים ויכול המעסיק לחזור בו ולא להעסיקו ביום הבא אין זו הבלעה, ואסור לשלם לו גם אם ירצה ליתנו לפועל ביחד עם שכר שאר הימים. מבואר מדבריו שלדעת הרמ"א הדבר תלוי גם בבעל הבית אם יכול לחזור בו באותה התקופה, והביא המשנ"ב שהשבות יעקב חולק על הרמ"א וסובר מכיון ששכרו לתקופה אחת כגון לחודש, לכן אף אם עשו תנאי שהבעה"ב יכול להפסיק את השכירות מתי שרוצה, מ"מ מכיון שבסתמא לא יחזור בו, עדיין הוא בגדר שכירות אחת לענין היתר הבלעה. עוד הביא המשנ"ב את דברי האליהו רבה שכתב שדינו של הרמ"א תלוי בספק אי אמרינן תפוס לשון ראשון או לשון אחרון, כמבואר בגמ' [ב"מ דף קב:]: בשוכר בית ב"ב זהב לשנה מדינר זהב לחודש. עוד כתב המשנ"ב [ס"ק יח] דכל שהשכירות היא שכירות אחת על כל משך הזמן הרי זה בגדר הבלעה, אף אם ינכו לפועל משכרו על יום אחד שנעדר, דנכו כזה מקובל גם בשכירות חודשית, ולכן אין הוא סותר להגדרת העבודה כשכירות אחת ממושכת.

הלואה לנכרי בריבית

כתב המשנ"ב [ס"ק יט] בשם המנ"א דהמלוה לנכרי בריבית אסור לקצוב את הריבית לפי ימים, משום שגם הריבית הוא שכר שבת, אמנם אם יעשה זאת בתכלה כגון שהריבית מחושבת לפי שבועות, ואם הנכרי יפרע לו את החוב באמצע השבוע ישלם ריבית על כל השבוע או שלא ישלם עבור זה השבוע כלל, הרי זה מותר.⁴

סעיף ה

גמרא פסחים דף נ: ד' פרוטות עד אין כותבין. גמ' נדרים דף לו. מיתבי תינקות עד ע"ב שינוי וסת תחילת חולי מעיים. מרדכי כתובות סימן קפמ. שו"ע סימן תקפה ס"ה עם הב"י שם.

הראשונים נחלקו אם מותר לקבל שכר שבת עבור עבודה שהיא מעשה מצוה, כגון חזן הנשכר להתפלל בשבתות ומועדים. דעת

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

שעוסק בישראל ששכר נכרי בקבלנות לגבות את המכס, וכתב שיש בזה איסור שכר שבת, ולכן צריך להתחיל בזה קצת מבעוד יום כדי שיהיה קצת בהבלעה, ומשמע שלא צריך שיהיה איזה שעות וגם לא צריך שיעבוד גם אחרי שבת. ובשמירת שבת כהלכתה [פכ"ח הערה קנג] הביא בשם הגרש"ז זצ"ל שבעל תפילה המתפלל בשכר בימים הנוראים, ראוי שיתפלל בימות החול לפני העמוד תפילה חשובה כגון סליחות, [ועיי"ש שאם יתפלל מנחה אין להקל כיון דכו"ע ידעי שאין נותנים שכר בעבור זה]. וראה ביאורים ומוספים הערה 17, 20.

4 זמני יום עסקים לענין הבלעה

בספר תורת שבת [בסימן שו ס"ז] וכן כ' הגרש"ז זצ"ל בס' שמירת שבת כהלכתה [פרק כח הערה קמא] שאם יום העסקים אינו מתחיל עם הערב ונגמר בסוף היום, אלא מתחיל באמצע היום ונגמר באמצע היום, הוי ריבית בהבלעה משום שהשבת מובלעת ביום שישי ויום ראשון.

אמנם כאשר שבת וי"ט סמוכים זה לזה או שני ימים טובים סמוכים זה לזה, אין היתר לקחת ריבית על הזמן שאינו מובלע בימול החול. ולענין קבלת רווחים יומיים מההלואה ליהודי בהיתר עיסקא, עיין בדברי הגרש"ז זצ"ל [שש"כ פכ"ח הערה קטז].

וראה ביאורים ומוספים 14, 15.

קנין הלכה

מראי מקומות

רבינו ברוך לאיסור ודעת רבינו שמואל להתיר, דכיון שהוא דבר מצוה לא אסרו בה שטר שבת. 2

להלכה: הטור [סימן תקפה] כתב בפשיטות לאיסור, וכאן הביא השו"ע את דעת האוסרים בסתמא והוסיף דיש מתירים, ואילו בסימן תקפה [ס"ה] משמע שאין איסור בזה, רק דאינו רואה סימן ברכה. הב"י [סימן תקפה] הביא שמהגמ' [פסחים דף נ:]: משמע להקל בזה, דאמרו [שם] שמתורגמנים העומדים לפני החכם בשבתות להשמיע דבריו לציבור אינם רואים סימן ברכה בשכר שהם נוטלים משום דמיחזי כשכר שבת, ומבואר שאין בזה איסור מן הדין. והפרי חדש [סימן תקפה] הביא מהגמ' [גדרים דף לו.]: שמלמדי תינוקות מותר להם ליטול שכר על שהם מלמדים את הקטנים פיסוק טעמים, והתירו ליטול שכר אף על מה שמלמדים בשבת משום דהוי כהבלעה, ומשמע דבלי הבלעה יש איסור ליטול שכר על לימוד פיסוק הטעמים בשבת אף שהוא דבר מצוה. המשנה ברורה [ס"ק כד] כתב ועיין באחרונים שכתבו שהמנהג להקל לשכור לשבתות לחוד, [ומ"מ אינו רואה סימן ברכה כמבואר בס"ק כג] והחושש לדברי האוסרים לא יקצוב בתחילה, ומה שלוקח אח"כ י"ל שהוא דרך מתנה. עוד כתב שם שמילדת בודאי מותרת ליטול שכר שבת. 3. ⑤

סעיף ו

גמרא שבת דף קנ. והא רב חסדא ורב המנונא עד הפצי שמים מותרין. משנה ביצה דף לו: ואלו הן משום מצוה, ובגמ' דף לו. גזירה משום מקח וממכר. גמ' כתובות דף ה. והא רב חסדא עד וללמדו אומנות.

דיבור על עסקי מצוה

מותר לדבר בשבת על מלאכות שהן בגדר הפצי שמים כגון חשבונות מצוה, ולכן מותר לחשב בפיו כמה הוצאות נצרכות לו לצורך סעודת מצוה כגון סעודת נישואין וכיוצ"ב, וכן מותר לדבר בעסקי חשבונות של צדקה, ולנדור צדקה לעניים בשבת. כמו כן מותר לדבר בענייני שידוכין משום שהוא בכלל דבר מצוה. מותר לדבר עם פועל בשבת אם רצונו לעבוד אצלו בימות החול לצורך מצוה, אמנם אסור להזכיר לו מעות [ולענין אם מותר לשוכרו ממש בלי להזכיר מעות עיין ביאור הלכה ד"ה ודוקא].

ביאורים והערות

2. הב"י כאן הביא את זה בשם המרדכי [כתובות סימן קפט].
3. המקור הוא שו"ת מהר"י ברונא [סימן קיד], וכתב שם דאף להאוסרים לקחת שכר שבת בדבר מצוה, יש להקל בנ"ד משום סכנה שמא תתעצל בדבר אם תדע שלא תקבל שכר. ובפרי מגדים [מ"ז ס"ק ד] כתב שהטעם להתיר הוא משום דהוי שכר מצוה דפיקוח נפש.

ליקוט תשובות האחרונים

⑤ שכר רפואה

כתב בשמירת שבת כהלכתה [פכ"ח הערה קנה] דלפי זה י"ל שדוקא בחולה יהודי התירו ולא בחולה נכרי, וציין לדברי הריטב"א [ע"ז דף כו.]: שכתב שהמילד את הנכרית בשבת יטול שכרו ולא יהנה ממנו אלא יורקנו לים כיון ששכרו אסור. ועיין שו"ת חת"ס [חור"מ סוס"י קצד] שכתב שלא ירפא את הנכרי בחינם משום לא תחנם, אבל עכ"פ אינו ראוי ליהנות ממנו ויחלקנו לעניים.

האג"מ [או"ח ח"ד סוס"י עט] הביא בשם האדמור מקלונבורג זצ"ל שהחמיר לא לקחת שכר ממלאכת חילול שבת הנעשה ע"י רופא בהיתר, משום שאז יהיה מלאכה הצריכה לגופה, וכתב ע"ז האג"מ שלענ"ד אין זה נכון, אבל יש להחמיר לא לקחת.

וראה ביאורים ומוספים 21.

קנין הלכה

מראי מקומות

הקדשת חפץ לבית הכנסת

הר"ן [דף סד. בדפי הרי"ף ד"ה פוסקין] הביא את דברי רבינו חננאל שההיתר לפסוק צדקה בשבת אף שאין מקדישין בשבת, הוא משום שאינו מקדיש חפץ מסויים דאו מיהזי כמקח וממכר, אלא רק מקבל על עצמו חיוב. והר"ן תמה דהא אין מעריכין אף שאין שם הקדשת חפץ.

והמגן אברהם [ס"ק יא] הביא את הכלבו שרק הקדש גבוה נאסר וכגון הקדש בדק הבית, משום דכיון שהחפץ יוצא מבעלותו לבעלות גבוה זה דומה למקח וממכר, אבל הקדשת חפץ לבית הכנסת נשאר חולין, ולכן אינו דומה למקח וממכר. וכ"כ החיי אדם [כלל ס"ב] שאפילו להקדיש כלי לביהכ"ג, אע"ג דדמי למו"מ כיון דהקדשות דידן אין בהם מעילה ויש לכל ישראל חלק בהן, א"כ לא יצא מרשותו לגמרי.

להלכה: הט"ז נקט שכל שמקדיש חפץ מסויים ה"ז אסור אף כשמקדיש לבית כנסת, אך המשנ"ב [ס"ק כז] פסק כדברי המג"א שהקדש לבית הכנסת מותר כיון שחולין הוא, אך כתב שלכחילה נכון לחוש לשיטת הט"ז, ולכן יזהר להקדיש בפיו מערב שבת אפילו בינו לבין עצמו, ואז אין איסור כלל כשמוסרם לביהכ"ג בשבת.

פיקוח על עסקי רבים

כתב הערוה"ש [סי"ג] שטעם ההיתר הוא שאין לך מצוה גדולה כצרכי רבים. והגר"ז [סי"ב] כתב משום שצרכי רבים הוא כמו צורך מצוה, ומשמע דאין עצם העסק לצרכי רבים מצוה אלא זה כמו מצוה. ובגדר הדבר הביא הקובץ תשובות [ח"א סי' ל'] בשם המאירי שכל דבר המונע את הרבים ממכשול ומצילם מהפסד נחשב כצרכי רבים ומותר. ⑥

בדברי הרמ"א בסכום המעות שנודר בשעת מי שבירך

הרמ"א הביא את דברי האו"ז שכתב שאסור לפסוק כמה יתן עבור עלייה לתורה, וז"ל האו"ז מה שנוהג הש"ץ ואומר מי שבירך לעלות, היה מורי ז"ל תמיה על המנהג שכתוב אין מקדישין, ונראה שמנהג של היתר הוא דודאי אם כל עולה היה אומר אני נותן קשה, אבל הכא הש"ץ נודר, ואפילו אם אמר לש"ץ ברכני, אבל מכיון שלא אמר נודרני אין כאן איסור, ודמי למש"כ הרהור מותר.

בשו"ת מהר"מ מבריסק [ח"ב סי' ט] כתב שזה הטעם למה שהש"ץ אומר מי שבירך ולא העולה, כדי לצאת מהחשש של פוסקין לצדקה.

ומובנין דברי הרמ"א שכתב חפצי שמים מותר לדבר כגון לפסוק צדקה, וע"ז הביא הרמ"א את דברי האו"ז שהחמיר, והמנהג

ביאורים והערות
ליקוט תשובות האחרונים

⑥ ללכת לבחירות בשבת

בשו"ת לבוש מרדכי [ח"א סי' נד] נשאל אם מותר ללכת לבחירות בשבת שהממלכה עפ"י רוב נשען על קולות של היהודים, וכתב שמדין ממצוא חפצין בודאי שרי, כי אין לך צרכי רבים גדול מזה, וגם צורך מצוה הוא, שזה שלומה של מלכות, ועיקר חששו הוא משום שע"י אמירתו של ישראל הגוי כותב.

קנין הלכה

מראי מקומות

להקל מטעם שהעולה לא פוסק צדקה אלא הגבאי, אבל אם באמת העולה היה אומר היה אסור מטעם שאין מקדישין בשבת. 4

סעיף ז

משנה דף קנו. מעשה בימו אביו, ובגמ' שפקקו את המאור עד סוף הפרק. רמב"ם פכ"ג הי"ב, יג.

איסור מדידה

המקור של איסור מדידה הוא ממשמעות המשנה בסוף מסכת שבת [דף קנו]. ומדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין, ובגמ' איתא אימור דשרי מדידה של מצוה מדידה שלא מצוה מי אמור, שמשמע שכל מדידה שאינה של מצוה אסורה, ולא מבואר בגמ' מעם האיסור.

תוס' [שבת דף קכו: ד"ה מדבריהן] כותבים שהאיסור הוא משום עובדין לחול, ורש"י [ביצה דף כמ.]. כותב משום שנראה כמוכר. מדברי הרמב"ם משמע שאיסור מדידה נטפל לאיסור מקח וממכר והוא משום גזירה שמא יכתוב, ובחידושי החת"ם בשבת כתב דהאיסור הוא משום ממצא חפצין.

הפמ"ג [א"א ס"ק טז] הביא את דברי הלבוש [הל' יו"ט סי' תקן] שכתב שמדידה הוי אב מלאכה, והוא שואל שלא מצאנו איסור בכל המלאכות. 7

ביאורים והערות

4. תוספת עיון

א. מכירת עליות

המ"ב [ס"ק לג] הביא מחלוקת בענין מכירת עליות וכתב שבמקום שנהגו היתר אין למחות בידן. וכתב הערוה"ש [סט"ז] שיש מגמגמים בדבר משום דהוי כמו"מ, אבל מ"מ אין זה כמו"מ דאטו יש בה שיווי דמים, אלא זה כאומר אם אזכה בעלייה זו אני נותן כו"כ לצדקה, וזה אומר אני אוסיף על הצדקה אם אזכה לעלייה זו, ולכן יש מהחסידיים שהיו נוהגים לשלם כל מה שרצו ליתן בעד העלייה אף שהשני הוסיף וזה נשאר אצל השני משום דחששו שזה כנודר לצדקה. מיהו לדינא אינו כן שהרי על תנאי נדר "ומנהג ישראל תורה ואין לפקפק כלל". ובמנהגי מהרי"ל [מנהגי שמחת תורה] הובאו ב' טעמים להתיר מכירת עליות א. כי הוא צורך היום. ב. כי הוא צרכי רבים.

ב. מתנה

המ"ב [ס"ק לג] הביא מהמג"א שאסור לתת מתנה בשבת משום דדמי למו"מ, ושואלים מהגמ' בכתובות [דף ז.]. דרב אמי שרי למיבעל בתחילה בשבת, א"ל רבנן והא לא כתיבא כתובה, א"ל אתפסוה מטלטלין, ושואל הרמב"ן הרי נמצאת כקונה קנין בשבת ואסור, ואפשר משום מצוה התירו.

הרשב"א תירץ שלא הקנה לה מטלטלין בהקנאה גמורה אלא יחוד בעלמא הוי כדי שתהא דעתה סומכת לכך. הבית מאיר שואל מהמשנה בביצה [דף יד:]: שמותר לשלוח ביו"ט בגדים וכלים ואפילו תפילין. ותירץ שדוקא מתנת קרקע נאסרה ולא מתנת מטלטלין, וכן נפסק בשו"ע [אהע"ז סי' מה] שהשולח סבלונות בשבת אין חוששין שמא יתנו לקידושין שהרי אין מקדשין בשבת, שמשמע שעצם שילוח המתנות בתורת מתנה מותר [וע"ע פ"ת שם ס"ק א]. ובאמת צ"ע על המ"ב למה כ"כ החמיר כמו המג"א.

ליקוטי תשובות האחרונים

7. מדידת חום

הגרש"ז זצ"ל במאור השבת [ח"א עמ' תנו ד"ה ובעיקר] כתב שהטעם שאסרו מדידות ומשקלות בשבת ויו"ט הוא כמ"ש בתוס' [שבת דף קכו:]: משום עובדין דחול, ולכן לא שייך טעם זה כ"א באלו המידות והמשקלות שעפ"י רוב עוסקין בהם בימות החול בשעת מו"מ או שאר מו"מ דחול, משא"כ מדידת חום של בנ"א דלא שייך כלל לעובדין דחול והוי רק עובדין דחולי דשרי בשבת ויו"ט. וע"ע בשש"כ [פ"מ הערה ג].

וכן כתב האג"מ [ח"א סי' קכח] שכל האיסור הוא רק מדרבנן, והמג"א [ס"ק טו] הביא את דברי תוס' להלכה שהאיסור הוא משום עובדין דחול, ולכן לא שייך אף איסור דרבנן במדידת חום ע"י מד חום ואינו ענין כלל למדידה האסורה, אך הוא חומרא בעלמא שיש מעלה להחמיר, והרוצה להקל אין למחות בו. ועי"ש שהוסיף שכל מדידה לצורך חולה נחשבת מדידה של מצוה שהרי לרפאות הגוף הוא מצוה אפילו בליכא סכנה. עיין ביאורים ומוספים 30.

קנין הלכה

מראי מקומות

מדידה של מצוה

הבאנו שלהלכה אנו נוקטים שהאיסור למדוד הפצים או אוכלין אפילו אינו מודד בכלי המיוחד למצוה, הוא משום שהוא כעובדין דחול, אבל מדידה של מצוה מותרת, וכמו שכתב המשנ"ב [ס"ק לד] שעובדין דחול שרי במקום מצוה. מהגמ' הנ"ל מבואר דגם מדידת פתח אם יש בו שיעור טפח להעברת המת נקראת מדידה של מצוה, וכתב המשנ"ב [ס"ק לה] דהטעם הוא משום דכשמודד שיעורי תורה לא מיחזי כעובדין דחול. ולכן מותר למדוד נפח הגביע אם הוא מכיל שיעור מספיק לקידוש, וכן מותר לשקול מצה כדי לידע שיעור כזית או למדוד שיעור מקוה. 5 ③

סעיף ח

משנה דף קנ. עד הגמ' הרהור מותר.

מהגמ' מבואר שלומדים מ'ודבר דבר' שדיבור אסור והרהור מותר ולכן מותר להרהר בעסקיו בשבת. גם דיבור בדרך רמז נחשב כהרהור, וכגון באומר לפועל הנראה שתעמוד עמי לערב, וכדלקמן [סימן שז ס"ז]. 6

סעיף ט

התירו לומר לנכרי לילך חוץ לתחום שבת לקרוא לקרובים של חולה שיבואו למוצאי שבת בכדי שלא תיטרף דעתו, ומבואר שלא התירו אלא אמירה לגוי, אבל אסור לקרובים עצמן לבוא בשבת, דלא שרינן תחומין דרבנן מהאי טעמא.

סעיף יא

גמ' בבא קמא דף פ: והלוקח בית עד לא גזרו ביה רבנן.

קניית בית בארץ ישראל

בגמרא מבואר שמותר לקנות בית בארץ ישראל מגוי בשבת, וכמה טעמים מובאים בראשונים:

ביאורים והערות

- מדברי המ"ב בסי' שצז [סק"ה] שהביא את הריטב"א שמדידה של מצוה מותרת רק אם היא לצורך שבת, יש לדון אם הכוונה שאיסור מדידה נדחה לצורך מצוה, או שכל מדידה שהיא מצוה אינה נחשבת עובדין דחול.
- ועיין באג"מ [או"ח ח"ה סי' יח בהערה על הסעיף הזה] שמתמה על המג"א שהתיר למדוד שיעורים גם כשאין במדידה צורך היום.
- המג"א [סי' פה] והמ"ב שם [ס"ק ו] מביאו כתב שאסור להרהר בבית הכסא בדברי תורה ולכן יחשוב שם חשבונותיו, ובשבת שאסור להרהר יחשוב בבניינים וציורים, ושואל הפתח דביר הרי קיי"ל שהרהור מותר, וצ"ל שיש חילוק בין חשבונות שמטרידים אותו ומונעים ממנו עונג שבת לבין הרהור בדבר שלא מטריד אותו.

ליקוטי תשובות האחרונים

③ שקילה של מצוה

הכף החיים [ס"ק סג] מחדש שכל ההיתר הוא 'למדוד' לצורך מצוה אבל אין היתר 'לשקול' לצורך מצוה, וכן מביאים בשם הגריש"א זצ"ל שאין לשקול את המצות בליל הסדר.

אבל הגרש"ז זצ"ל [הליכות שלמה פסח פ"ט ס"ז] התיר בפשטות כי זה לא נראה כעובדין דחול או כמו"מ, וכן האור לציון [ח"ב פכ"ה ס"ב] כתב שאין שום הבדל בין שקילה של מצוה למדידה של מצוה.

קנין הלכה

מראי מקומות

[א] שיטת רוב הראשונים דמשום מצוה רבה כישוב ארץ ישראל התירו אמירה לנכרי, אף שמשום שאר מצוות לא התירו.⁷
 [ב] הרמ"א הביא את שיטת האור זרוע דמכיון שמדובר בכתב נכרים ואין בו איסור תורה אלא איסור דרבנן, הו"ל שבות דשבות דשריגן לצורך מצוה.
 והביאור הלכה [ד"ה בכתב] האריך להוכיח ששיטה זו של האו"ז יחידאה היא, והיא נדחית מפני שאר ראשונים הסוברים דגם כתב נכרים אסור מן התורה.
 [ג] הרמ"א [סימן רע"ב] הביא את שיטת בעל העיטור שאמירה לנכרי לצורך מצוה אפילו במלאכה דאורייתא שרי, ועיין שם ברמ"א שכתב שיש להחמיר בזה במקום שאין צורך גדול, וזה מקור המשנ"ב [כאן ס"ק מז].

סעיפים יב-יג

טעמי ההיתר לדברים המבוארים בסעיפים אלו הם משום דהוי חפצי מצוה [השבת אבידה ויין לקידוש] או צרכי רבים [להתיר חרמי ציבור].

סעיף יד

גמרא דף ד. בעי רב ביבי עד כדי שיוכה חבירך. תוס' ד"ה וכו'.

סעיף זה עוסק בסוגיא של הט"א כדי שיוכה חבירך. והתוס' כתבו שני תירוצים מתי אומרים את הכלל הזה:
 [א] באופן שתבירו נכשל בגללו או התירו לעשות איסור קל להציל את חבירו מאיסור. [ומ"מ כתבו תוס' דבמקום מצוה רבה עבדיגן איסור וזמא כדי לזכות את האחר במצוה זו].
 [ב] גם באופן שאין חבירו נכשל בגללו, התירו כל שחבירו לא פשע ולא הכנים את עצמו במצב של האיסור.
 ולפי זה כתב הב"י במי שהוציאו נכרים את בתו בכדי להוציאה מכלל ישראל, יש להתיר לו ואף לכפותו לעשות מלאכות בשבת ע"מ להצילה, דלתירוץ קמא של תוס' הרי זה מותר משום מצוה רבה, ולתירוץ בתרא גם שרי מכיון שלא פשעה.
 הרמ"א [סימן שכח ס"י] כתב דמי שרוצים נכרים לאונסו כדי שיעבור עבירה גדולה אין מהללין עליו את השבת כדי להצילו, ואפילו רוצים לאונסו לעבור ע"ז, דגם שבת הוקשה לע"ז.
 אמנם הביא המשנ"ב [שם ס"ק לא] בשם האליהו רבה דאם יש לחוש שימסור את נפשו כדן יהרג ואל יעבור, אפשר שצריך לחלל את השבת כדי שלא יבוא לזה.
 והמשנ"ב [ס"ק נח] הביא דהטעם שלא התירו לחלל שבת כדי להצילו מהעבירה החמורה, הוא משום שזו עבירה חד פעמית ולכן אין אומרים דחילול שבת הוי חטא קל לעומת העבירה הנ"ל דהמחלל שבת הוי כעובר ע"ז, משא"כ כשרוצים להוציא את בתו מכלל ישראל, ובוה תיכשל כל ימיה באיסור.

סימן שז

סעיף א

גמרא סוף דף קיג. ממצוא חפצך עד דיבור אסור הרהור מותר. תוד"ה שלא יהא.

חז"ל דרשו מהפסק וכברתו מעשות דרכיך ממצא חפצך ודבר דבר שלא יהא דיבורך של שבת כדיבורך של חול, ונחלקו רש"י ותוס' בפירושו. רש"י פירש שלא ידבר בעניני מקח וממכר, והקשו בתוס' שאיסור זה כבר נפקא לן מהפסק ממצא חפצך שאסור לעסוק בהמצאת חפציו בשבת. ופירשו תוס' שהאיסור 'ודבר דבר' הוא שלא ידבר כ"כ בשבת כמו בחול. והירושלמי [פ' ואלו

קנין הלכה

מראי מקומות

הקשרים] ביאר את טעם האיסור כי בדבר ה' שמים נעשו, על כן מה שהיה וינה ביום השביעי היה מנוחה מן דיבורים כביכול, ולכן גם אנו מצווים בזה כמש"כ בתורה שבת לה', והיינו שנשבות כדוגמת שבת של הקב"ה.⁸

ישנם שני סוגי דיבור אסורים:

- א. דיבור המועיל לו לעשיית מלאכה בימות החול, כגון שמבקש מחבירו לבא למחר לעזור לו במלאכה מסויימת.
- ב. דיבור שאינו מועיל כלל, רק שאומר בדרך סיפור שמחר יעשה מלאכה מסויימת, וגם זה אסור כיון שמדבר על העתיד להיעשות [כך מבואר בדברי השו"ע כאן].

ביאור דברי המגן אברהם ס"ק א

כתב בספר חסידים דמה שהתירו דיבור בדברים שהם חפצי שמים היינו בדיבור מהסוג הראשון, כשהדיבור נצרך לצורך המצווה ומועיל לה, אבל בדיבור מהסוג השני כשאין בדיבור הזה צורך, אלא הוא רק מספר לאחרים שיכתוב מחר ספר תורה או יבנה סוכה וכיו"ב אין היתר בזה. והמשנ"ב [ס"ק א] הביא כמה פוסקים שחלקו ע"ז, והסיק שנכון להחמיר לכתחילה כשאין צורך לזה בדיבורו היום.

המשנ"ב [שם] הביא את תשובות הב"ח [סימן קמו] שבמקום פסידא התירו דיבור בעסקיו.⁹ וראה ביאורים ומוספים 4 מה ששואל מסי' שלד [ס"ב]

סעיף ב

דף קנ משנה עד בגמרא הנראה שתעמוד עמי לערב.

תחילתו של סעיף זה ענינו בדיון ממצוא חפצך, שלא ישכור פועל בשכר וגם שלא יאמר לו בשבת לבא לעבודה במוצאי שבת. ונתחדש עוד שגם אמירה לנכרי לעשות מעשה שיש בו איסור ממצוא חפצך אסורה, כגון שלא יאמר לו לשכור לו פועלים אחר השבת. סופו של הסעיף ענינו בדיני אמירה לנכרי.

רמזות לנכרי

הז"ל גזר לא לומר לנכרי לעשות מלאכה בשבת, בין אם אומר לו זאת בשבת בין אם אומר לו בימות החול, אמנם אם אינו אומר זאת במפורש רק בדרך רמז, ה"ז מותר אם הישראל עושה זאת בימות החול, וכגון שאומר לו בימות החול למה לא עשית דבר פלוני בשבת שעברה, והנכרי יבין מעצמו לעשות לו זאת בשבת הבאה.

מקור דין זה הוא בספר התרומה ובסמ"ג וטור, וטעם ההיתר הוא משום דרמזיה קיל יותר מאמירה.

המשנ"ב [ס"ק יא] העיר דאיך יתכן להתיר לרמוז לנכרי לעשות מלאכה, והרי אסור ליהנות ממלאכה שעשה נכרי לישראל אף כשעשאה מאליו ולא רמזו לו כלל, כמבואר במשנה [דף קכב]. שנכרי שהדליק את הנר בשביל ישראל אסור להשתמש לאורו,

ביאורים והערות

8. הערוה"ש העיר בהא דהשו"ע נקט כב' השיטות, וכתב דהמחבר נקט לעיקר כרש"י, ודברי הירושלמי [והמדרש] אינו אלא מידת חסידות, אבל הרמב"ם [פכ"ד ה"א וה"ב] הביא ב' ההלכות לדינא, וכתב דילפינן לה מדבר דבר.

9. האבני נזר [ארו"ח סי' מד] כתב שהטעם של הב"ח הוא משום דבמקום פסידא קיל יותר ממקום מצוה, ואם התירו במקום מצוה כ"ש שהתירו במקום פסידא. ועיין באחיעזר [ח"ד סי' ד] שרק בפסידא ברור התיר הב"ח.

קנין הלכה

מראי מקומות

וכן נפסק בשו"ע [סימן רעו ס"א].¹⁰

ותירץ המשנ"ב ב' תירוצים:

- א. דמירי באופן שהישראל לא יהנה מאותה המלאכה עד אחרי שבת.
- ב. דמירי באופן שאין איסור ליהנות ממלאכת הנכרי, כגון שהיה נר דולק אחד ואפשר להשתמש בו ע"י הדחק, והנכרי מוסף נר, ובכה"ג מותר ליהנות מהנר שהדליק הנכרי כל זמן שהנר הראשון דולק כמבואר בשו"ע [סימן רעו ס"ד].

אמירה לנכרי לומר לנכרי אחר

ענין זה נמצא במשנ"ב בשני מקומות בסימן זה, בביאור הלכה [ס"ב ד"ה ואפילו] בשם החת"ס, ובמשנ"ב [ס"ק כד].

הביה"ל הביא מהחת"ס דיש להתיר אמירה לאמירה [במקום צורך גדול, דכהכי איירי החת"ס] בשני תנאים:

א [שיאמר לו מערב שבת ולא בשבת, משום דבשבת יש לאסור מטעם ממצוא חפצך, ולענין זה לא מהניא כלל שאמר לנכרי לומר לנכרי אחר, דסוף סוף הישראל מטפל בענייניו האסורים.

ב] שלא תהא מלאכה כזו שאסור ליהנות ממנה אף כשהנכרי עושה מעצמו, כגון הדלקת נר במקום חשוך, דא"כ מה תועיל אמירה לאמירה הרי לא קיל מנכרי שעשה מאליו, ולכן אין להתיר אמירה לאמירה [במקום דוחק גדול] אלא לגבי תוספת אור אם כבר היה נר אחד דלוק, או במקרה שאין הישראל נהנה בשבת מהמלאכה.

הביה"ל סיים שבתשובת הרשב"א [ח"א סימן תתעה והובאה בב"י] משמע דלא כעיקר הקולא של החת"ס, אלא יש גם באמירה לאמירה איסור אמירה לנכרי, ואילו המשנ"ב [ס"ק כד] אינו מציין כלל לתשובת החת"ס אלא מביא מחלוקת גדולי אחרונים בענין זה, ומסיים שכספר החיים [הגר"ש קלוגר זצ"ל] כתב להתיר במקום הפסד גדול, וכן מציין למה שכתב במשנ"ב [ס"ק יא]. וכוונתו לרמוז בזה שלא יתכן להתיר אמירה לאמירה במקום שאסור ליהנות מהמלאכה וכנ"ל, ולא הובא במשנ"ב [בסעיף זה] התנאי הראשון שהוזכר לעיל שלא תהא האמירה בשבת אלא ביום חול.

וראה ביאורים ומוספים 29.

סעיפים ג-ד

תקדמה

סעיפים אלו עוסקים בנידון אדם שמעסיק אצלו עכו"ם לענין עבודתו בשבת, ויש בזה פרטים רבים אשר עיקרם התפרשו בסימנים רמד-רמו וכן בסימן רנב [ס"ב], ונכתוב בזה כמה הלכות שמהן מסתעפים הדינים שבסעיפים אלו:

א] השוכר פועל נכרי לעשות עבורו מלאכה בתורת שכיר יום, הרי זה עיקר איסור אמירה לנכרי שהנכרי עושה מלאכה עבורו בשבת.

ב] אם שכרו בקבלנות שאינו משלם לו לפי ימים או לפי שעות אלא משלם לו שכר קצוב על העבודה, וכגון אם מסר בנדים לכובס הרי זה מותר משום דקבלן אדעתיה דנפשיה קעביד [סימן רמד ס"א ומשנ"ב ס"ק ב].⁹

ביאורים והערות

10. אם מוסר לו את המלאכה מערב שבת בעינין שיקצוץ עמו שכר מראש עבור העבודה, שבזה ניכר יותר שהנכרי עושה אדעתא דנפשיה למהר מלאכתו. ובסימן רמו [ס"ב] כתב השו"ע דאינו צריך לקצוץ על סכום ידוע, אלא העיקר שהתנה עמו שיתן לו שכרו, [וכתב המשנ"ב [סימן רנב ס"ק יד] דהיינו שאמר לו שאחרי זה יתפרשו על המחיר], לאפוקי היכי שמעסיקו בסתם ועדיין לא הבטיח לו שכר, דאף שהישראל יודע שהנכרי מצפה לשכר, אפילו הכי אסור כיון שעדיין לא הבטיחו.

קנין הלכה

מראי מקומות

ג] ההיתר של קבלנות הוא רק כשאין הבעה"ב מחייבו לעשות את הפעולה בשבת, אבל אם מחייבו לעבוד בשבת אסור אף בקבלנות [שם].¹¹

ד] ההיתר של מסירת מלאכה לנכרי בקבלנות כאשר קצין לו שכר ולא חייבו לעבוד בשבת נאמר רק בביתו של הנכרי אבל לא בביתו של ישראל, שיחשדוהו שציוהו לעשות בשבת, ולכן אסור לכובס לעשות מלאכתו בבית הישראל [סימן רנב ס"ב].

ה] אם עשה המלאכה בשבת כדי שהישראל יהנה ממנו בשבת, כגון שהדליק נר עבורו, אפילו עשה זאת בקבלנות וקצין עמו אסור, משום שבכה"ג ניכר הדבר שהנכרי עושה זאת להנאת הישראל.¹² ואם כיבס בשבת ולא אמר לו שעושה זאת עבורו כדי שילבישו בשבת ורוצה הישראל ללבוש את הבגד בשבת, נחלקו בזה הפוסקים: השו"ע [סימן רנב ס"ב] התיר, והרמ"א אסר אא"כ אין לישראל בגד אחר לשבת [שם וביה"ל ד"ה שצריך].

ומעתה יתבארו הסעיפים הנ"ל:

א. אסור ליתן מעות לנכרי מערב שבת ולומר לו לקנות לו בשבת חפץ, דכיון שמבקשו לעשות זאת בשבת הרי זה אסור אף אם הנכרי יקבל שכרו בקבלנות ויקצוץ עמו שכרו מראש.

ב. מותר לומר לו קנה לעצמך ואם אצטרך אקנה ממך לאחר שבת. [הכ"ח והאליהו רבה מצדדים להתיר אף אם הבטיחו שיקנה ממנו לאחר השבת].

ג. אם אינו אומר לנכרי לקנות בשבת, או מותר לתת לו מעות מערב שבת ולומר לו לקנות, אלא שבוה יש להבחין בין שני המקרים:

א. אם יש שהות ביום לקנותו קודם השבת הרי זה מותר, ואף אם לא קצין עמו שכר [ביה"ל ד"ה מותר].

ב. אם אין שהות ביום לקנותו מערב שבת צריך לקצוץ עמו שכר.

ד. אם נתן לו המעות באופן המותר והנכרי קנה בשבת ורוצה הישראל להשתמש בחפץ בשבת, הביא המשנ"ב [ס"ק טו] מחלוקת בין הפוסקים, דהט"ו אסר והאליהו רבה התיר, ומדברי המשנ"ב משמע שהוא נוטה להתיר. ובשעה"צ [ס"ק יז] כתב הטעם

שזה דומה לסימן רנב [ס"ד] בכובס שכיבס בשבת, ואף להאוסרין שם היינו דוקא במלאכה גמורה ולא בקנין ומכירה.

[לענין נכרי שקנה דבר מאכל אפשר שיש להחמיר, דשייך לתלות בסתמא שהנכרי עשה זאת עבור ישראל כדי שיאכלנו היום, וכמו שנכרי שהדליק נר דאסור ליהנות ממנו אף בקצין].

סעיף ה

גמרא עירובין דף סז. ההוא ינוקא דאשתפך עד דף סח: לשבות דלית ביה מעשה. רי"ף שם דף כ. תוספות גיטין דף ח: ד"ה אע"ג. רמב"ם פ"ו מהלכות שבת הל' ט"י ומגיד משנה שם.

ביאורים והערות

11. ופעמים אף אם הנכרי עושה בשכר יום הרי זה גם כן מותר, והיינו כשלא קבע לו כלל באיזה יום יעבוד והנכרי בוחר לו את היום, וכגון אם שלחו להוליד אגרת ומשלם לו לפי ימים ולא קבע לו אימתי ילך, דככה"ג הנכרי בוחר לעצמו מתי יעבוד, ומותר.

אמנם יש נפקא מינה בין קבלנות שאינה מחייבת בשבת, לבין שכירות שלא קבע לו יום באופן שמשלמו בערב שבת, שבקבלנות כל שקצב לו שכר ולא ציוהו לעבוד בשבת הרי זה מותר אף אם בפועל הנכרי יעשה בשבת, ובשכירות באופן הנ"ל הרי זה אסור מערב שבת אם אין שהות לעשותו קודם השבת, שהרי זה נראה כאילו מצוהו ללכת בשבת [סימן רמז ס"ג].

12. עיין ברמ"א [סימן רעו ס"א] ובמשנ"ב [סימן רנב סוס"ק כז].

קנין הלכה

מראי מקומות

שבות דשבות במקום מצוה

בגמרא עירובין הנ"ל מבואר שיש חילוק בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה, ונחלקו הראשונים בביאור חילוק זה:

א] הרי"ף מבאר דשבות דאית ביה מעשה [שלא הותרה] היינו אמירה לנכרי לעשות מלאכה דאורייתא [הואה ע"י ישראל], ושבות דלית ביה מעשה היינו אמירה לנכרי לעשות מעשה האסור רק מדרבנן, כגון הוצאה לחצר שאינה מעורבת שזה הותר שם בסוגיא. [וראה להלן לאיזה צורך התירו שבות זה].

ב] תוספות [גימין דף ח:י] מביאים דברי הבה"ג ששבות דאית ביה מעשה היינו שבות ע"י ישראל [כגון בהוצאה על טמא מת] לא הותר לצורך מצוה, ושבות דלית ביה מעשה היינו אמירה לנכרי אפילו במלאכה גמורה, דסוף סוף הישראל אינו עושה מעשה רק אומר לנכרי לעשות, ושבות זו הותר לצורך מצוה.

מהסוגיא הנ"ל [עירובין] מבארים רוב הראשונים שההיתר הוא למצות מילה, ונמצא שלפי הבה"ג הותרה אמירה לנכרי לצורך מילה אף במלאכה דאורייתא, ולפי הרי"ף אף לצורך מילה לא התירו אלא שבות דשבות, דהיינו אמירה לנכרי לעשות איסור דרבנן.

המגיד משנה מבאר בדעת הרמב"ם שהמעשה בנמ' לא היה ביום המילה אלא קודם לה או אחריה הרבה ואעפ"כ התירו משום צער התינוק, ומוזה למוד הרמב"ם שהתירו שבות דשבות במקום צער.

והראשונים נחלקו אם אפשר ללמוד ממה שהתירו למצות מילה שיהיה היתר לכל המצוות.

א] דעת בעל העיטור [הובא בר"ן סוף פרק ר"א דמילה] שיש ללמוד ממצות מילה לכל המצוות, ובביאור דברי הגמ' סבר כהבה"ג הנ"ל שהתיר אמירה לנכרי אף במלאכה גמורה, ולכן למד מהך סוגיא דמותר לומר לנכרי לעשות מלאכה גמורה לצורך מצוה, [והובאו דבריו בסמ"ע רעו ס"ב ברמ"א].

וכן הוא לדעת המ"מ בדעת הרמב"ם [ביאור הראשון] דמותר לומר לנכרי לעשות איסור דרבנן לצורך כל המצוות, ולא דוקא למצות מילה.

ב] אמנם תוספות [גימין דף ח:י] והרמב"ן והרשב"א [שבת דף קל:י] נקטו דדוקא למצות מילה התירו בסוגיא דעירובין, דהרי מילה עצמה דוחה שבת, ולכן התירו שבות באופנים מסויימים לצורך מילה, אך לא לשאר מצוות.

סיכום של דיני אמירה לנכרי לצורך מצוה

א. שיטת הרמב"ם היא שלא הותרה אמירה לנכרי לצורך מצוה במלאכה דאורייתא, אך הותרה במלאכות דרבנן, וזה שבות דשבות לצורך מצוה.

ב. שיטת תוס', הרמב"ן והרשב"א שלא הותרה בכלל אמירה לנכרי לצורך מצוה, ואפילו לא באיסורין דרבנן [פרט למצות מילה].

ג. שיטת בעל העיטור שמותר לומר לנכרי אף לעשות מלאכה גמורה לצורך כל מצוה.

להלכה: השו"ע הביא בסתמא את דעת הרמב"ם וכך מקובל להורות להלכה, ואת שיטת האוסרין הביא בלשון יש אומרים. [להרמב"ם שבות דשבות מותר לא רק במקום מצוה אלא ה"ה במקום מקצת חולי או שהדבר נצרך הרבה].

הרמ"א [סימן רעו ס"ב] הביא את שיטת בעל העיטור שמותר לומר לנכרי להדליק נר לצורך סעודת שבת משום המצוה, וכתב

קנין הלכה

מראי מקומות

דעפ"י שיטתו נהגו רבים לצוות לנכרי להדליק נרות בפרט בסעודת נישואין או מילה, וסיים דיש להחמיר במקום שאין צורך גדול. 13. והמשנ"ב [ס"ק כד] הביא שהשל"ה החמיר שלא לומר לנכרי לעשות מלאכה גמורה אף לצורך גדול. 14. ⑨

סעיף ו

גמרא סוף דף קנ. תנ"ה חשבונות עד ע"ב דליכא אנרא דאגירא גביה.

מבואר מהגמ' דאסור לחשב חשבונות הנצרכים לו כגון לחשב כמה הוא עדיין חייב לפועלים. טעם האיסור כתב רש"י [כתובות דף ה. ד"ה משום חשבונות] משום ודבר דבר, אבל חשבונות שאינם נצרכים לו כלל אין בהם איסור זה, ואינו אלא שיחה במילה, והרמב"ם [פכ"ג הי"ח] כתב שהטעם הוא משום גזירה שמא יכתוב, ואם אין בהם צורך ליכא גזירה. 15.

סעיף ז

עיין לעיל [סימן שו ס"ח] במראי מקומות שמדברי הגמ' [דף קז.]. מבואר שדיבור בדרך רמז אינו בכלל דיבור אלא בכלל הרהור, והרהור בעסקיו מותר מן הדין, ולכן מותר לומר לפועל הנראה שתעמוד אצלי לערב.

ביאורים והערות

13. תוספת עיון

השערי תשובה [סימן תרכג] הביא את הנודע ביהודה [קמא סימן לג] שהמנהג היה בכמה קהילות כיום הכיפורים לעת ערב שהנכרי מדליק נרות בבית הכנסת לצורך תפילת נעילה, וכתב הנוב"י לבטל את המנהג. ובהמשך הדברים כתב דאם כבר החשיך היום קודם שהתפללו הציבור תפילת לחש של נעילה מקרי צורך גדול והנח להם לישאל וכו'. ומבואר דאף במקום מצוה דרבים כתפילת לחש של נעילה, דלא ניחא להנוב"י כ"כ לסמוך על בעל העיטור.

ועיין בביאור הלכה [סימן שסב ס"ג ד"ה מחיצה] שהעיר בזה שלכאורה דברי הנוב"י הם לא כהחיי אדם שהתיר תיקון עירוב למנוע מכשול דרבים. וכתב הביאור הלכה דיש לסמוך על החיי אדם להקל [נגד הנודע ביהודה].

14. אמנם המשנ"ב [שם ס"ק כה] הביא בשם החיי אדם שאם נתקלקל העירוב, אפשר לסמוך על בעל העיטור ולומר לנכרי לתקנו אף אם צריך לעשות מלאכה גמורה, כדי שלא יבואו רבים לידי מכשול.

15. יש עוד לציין את הלבוש שכתב שטעם האיסור הוא משום ממצא חפצך, וכתב התורת שבת [ס"ק ב] שהטעם שלא ניח"ל כדברי הר"מ הוא משום שאת"ל משום גזירה שמא יכתוב, למה התירו חשבונות של מצוה.

ליקוט תשובות האחרונים

⑨ אמירה לנכרי לעשות מלאכה בשינוי לצורך מצוה

עיין במגן אברהם [ריש סימן שמ] דאמירה לנכרי ליטול צפרניים ביד [ולא בכלי] חשיבא שבות דשבות ושרי לצורך מצוה, והביאו המשנ"ב [שם ס"ק ג].

מבואר מדבריו דמלאכה כלאחר יד חשיבא שבות לענין זה, וכן הוא בשעה"צ [סימן תקפו ס"ק קכ] לענין תיקון שופר על ידי נכרי בכלי שאין דרך האומנים לתקן בו.

ובפרי מגדים [כאן א"א ס"ק ז] גם משמע שס"ל כן לענין מריטת נר ע"י שינוי לצורך מצוה, אמנם בסימן תרנה הסתפק בזה לענין לומר לנכרי לתלוש אתרוג מן העץ בשנוי.

ובשמירת שבת כהלכתה [פ"ל הערה מט] הביא מהגרש"ז זצ"ל דכיון דמצינו גבי צינור שעלו בו קשקשים דאיכא דס"ל שכלאחר יד ע"י יהודי במלאכה דאורייתא קיל טפי משבות של אמירה לעכו"ם לעשות מלאכה כדרכה, לכן אע"ג דלא קיי"ל הכי, מ"מ פשוט הוא דכלאח"י ע"י נכרי חשיב כשבות דשבות ושרי. ועיי"ש עוד שהאריך במלאכה שעיקרה דאורייתא הנעשית ע"י נכרי בשינוי אי חשיב כשבות דשבות לצורך מצוה, והביא את הפמ"ג [סימן תרנה] שהסתפק בזה, אמנם סיים שאף להמתירים אפילו במלאכה דאורייתא אפשר שכל זה כשהשינוי ניכר בגוף הדבר שלא נעשה כ"כ כראוי, ולא כשאומר לעכו"ם להביא כלאחר יד מרשות הרבים לרשות היחיד, אע"ג שגם זה שבות דשבות מ"מ אסור לכו"ע כיון דלאחר ההבאה לא ניכר כלל שום שינוי.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף ח

גמרא דף קג: א"ר יהודה אמר שמואל עד למונזא ליה גלימא.

דיבור והחשכה בדבר איסור שיש גם צד היתר

הקלו חכמים באיסור "ממצוא חפצך ודבר דבר" שמוותר לדבר על פעולה שיעשנה אחר השבת, אם הפעולה הזו אינה בהכרח אסורה ויתכן להתירה ע"י תיקון מסויים אף שהתיקון הזה אינו קיים כעת, ולכן אמרו בגמ' [דף קג:]: שמוותר להחשיך על התחום להביא פירות תלושים, דכיון שאם היו בורגנין סמוכים זה לזה מקצה העיר עד מקום הפירות, היו הפירות נמצאים בתוך התחום ולא היה בהם איסור תחומין, לכן מותר להחשיך ע"מ להביאם אף שבמציאות אין בורגנין ואין כוונה לעשותן.¹⁶ ולכן אין איסור לדבר בשבת על הליכה אף למרחקים גדולים, וכן אין איסור לדבר בשבת על העברת חפצים שאינם מוקצה ממקום למקום, כיון שאם היו מחיצות לא היה איסור, אך אסור לדבר על טלטול חפצי מוקצה אף שהאיסור הוא רק מדרבנן.

דין נוסף המובא כאן ברמ"א הובא כבר לעיל [ריש ס"א], ששני סוגי דיבור איתנהו, דיבור המועיל למלאכה האסורה, ודיבור שאינו מועיל והוא רק כסיפור דברים שמחר יעשה כו"ב.

סעיף ט

סעיף זה מיירי בדין החשכה שאינה ניכרת, ועיין לעיל [סימן שו סעיף א-ב] שהובאו מקורות לדין זה.

סעיף י

גמרא דף קנא. מותר לאדם לומר עד כלל לאתווי.

בגמרא מבואר שהאומר שמור לי ואשמור לך הוי שומר שכר, דכל אחד מהם נתן שכר לחבירו בכך שהוא שומר עבורו, והיה מקום לומר שיאסר לומר כן בשבת שהרי נמצא ששוכר פועל בשבת ומבטיח לו שכר, קמ"ל שאין בזה אסור שכירות פועל, וזו כוונת המשנ"ב [ס"ק מא].

ועיין בבבאוריים ומוספים 42 מ"ט לא נאסר הדבר משום שכר שבת.

סעיף יא

משנה דף קמח. עד בגמ' מונכרא מילתא ולא אתי למיכתב.

יסוד הדין של המשנה הוא כהא דאסרו כל עניני משא ומתן מחמת גזירה שמא יכתוב. אמנם נתבאר במשנה [ביצה דף כמ]. דמותר לקנות מחנוני בשבת אגוזים וביצים ושאר צרכי שבת, וכן הובא להלכה [סימן שכג סעיף א-ד], אמנם אסור לומר לו לשון מכירה, וכן אסור להזכיר סכום דמים.

ובעין זה בנידון הבא ללוות מחבריו כדי יין ושמן לצורך שבת, דאף שבעלמא אסור ללות בשבת מחמת גזירה שמא יכתוב, מ"מ

ביאורים והערות

16. עיין בשו"ת רע"א [סימן ה] שכתב שלכאורה יש להקשות דה"נ יהיה מותר לדבר על כל המלאכות האסורות, כיון שאם היו נחוצות לצורך חולה שיש בו סכנה היה מותר לעשותן. וכתב די"ל דסברא זו דבורגנין נאמרת רק בדבר שמכח הבורגנין הרי זו פעולה המותרת בשבת, אבל כל שהפעולה עצמה אסורה אלא שהאיסור נדחה מפני צורך החולה, אין זה בגדר פעולה המותרת בשבת.

קנין הלכה

מראי מקומות

לצורך שבת התירו אם אומר לשון השאילני ולא הלויני.

סעיף יב

משנה דף קמח: עד דף קמט. דרבה תנאי היא ש"מ.

בגמרא הובאו ב' אופנים בביאור האיסור לקרוא רשימת אורחים מן הכתב:

א. גזירה שמא ימחוק, ופירש"י שמא ימחוק מן האורחים שיראה שלא הכין להם כל צרכן.

ב. גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות.

ומבואר בגמ' דשני הטעמים איתנהו להלכה.

אמנם ישנם כמה נפק"מ בין הטעמים:

א] הגזירה שמא ימחוק שייכת רק במי שרשאי למחוק מן הרשימה והיינו בעל הבית, אבל אם הבעה"ב נתן את הרשימה לשמש והוא קורא מן הכתב אין חשש שמא ימחוק, אבל הטעם של גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות שייכת גם בשמש. חילוק זה

מובא במג"א [ס"ק מז] על המנהג שהשמש אוהז בידו את רשימת האורחים ומזמינם לסעודה.

ב] הגזירה שמא ימחוק שייכת בדבר מצוה, משא"כ גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות, דהרי איסור ממצוא חפצך לא שייך בחפצי שמים.

ולכן כתב המג"א [שם] שאם שולח את השמש ומוסר לו את הרשימה והסעודה היא סעודת מצוה, הרי זה מותר לפי שני הטעמים הנ"ל.

ועיין במשנ"ב [ס"ק מז] שהביא בשם השערי תשובה ליישב המנהג להקל להשמש לקרוא מתוך הכתב אפילו לסעודת הרשות, דעל השמש מעיקרא לא גזרו, כדי שלא יטעה ויביא לידי חורבן ותקלה כעובדא דקמצא ובר קמצא.

ועיין בביאורים ומוספים 52 שעל דיעה זו סמך המשנ"ב אף לכתחילה.

סעיף יג

גמרא דף קמז: לפני המשנה א"ר נחמיה עד המשנה. רש"י ד"ה שטרי הדיוטות. תוס' ד"ה וכ"ש. רא"ש פכ"ג סימן א מהמשנה מונה אדם.

הראשונים נחלקו מה נכלל בשטרי הדיוטות:

א. רש"י והרא"ש מבארים שזה שטרי מקח וממכר או חשבונות וכיו"ב.¹⁷

ב. הרמב"ם [פירוש המשניות פכ"ג] כתב שגם אגרות שלום נכללו בזה.

עוד נתבאר בגמ' [דף קמט]. שמלבד האיסור לקרוא בשטרי הדיוטות אסרו חכמים שלא לקרוא דברים נוספים, גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות, ומטעם זה אסרו חכמים שלא ימנה אדם את אורחיו מן הכתב.

ביאורים והערות

17. רש"י [ד"ה שטרי הדיוטות] כתב כגון חשבונות או אגרות השלוחות למצוא חפץ. ולכאורה היה מקום לבאר בלשונו "למצוא חפץ" שנתכוין לאיסור ממצוא חפצך, והיינו דמיירי באגרות הקשורות לעניני מסחר וכיוצא"ב ולכן לא נקט לשון אגרות שלום, אמנם תוס' [ד"ה וכ"ש] הבינו דכוונת רש"י גם לאגרות שלום, וכך נקטו בדעת רש"י גם הרשב"א [דף קמט]. והמ"מ [פכ"ג הי"ט].

קנין הלכה

מראי מקומות

מעם האיסור

במעם האיסור לקרוא שמרי הדיוטות נחלקו הראשונים:

- א. הרא"ש [שם] כתב שהוא משום שנאמר ממצוא הפצץ ודבר דבר.
- ב. הרמב"ם [פכ"ג ה"ט] כתב שהטעם הוא שלא יעשה כדרך חול ויבוא למחוק.

עינון בשמרי הדיוטות בלי קריאה בפיו

הב"י הביא שתי דעות אם מותר לעיין בלי לקרוא בפיו:

א] הרא"ש בשם רבינו יונה והשבלי הלקט אוסרין, ובשבלי הלקט כתב שהטעם משום שאף שהרהור מותר, מ"מ אי אפשר שלא ישא ויתן בענייני האגרת.

ב] האור זרוע [מובא בהגהות מיימוניות] והמרדכי [סימן רנד] התירו לעיין בלי קריאה, משום דדיבור אסור והרהור מותר.

להלכה: השו"ע כתב בפשיטות לאסור, אמנם עיין בסעיף הבא שנקט הב"י את דעת המתירים בתורת צירוף. [ועיין שעה"צ ס"ק ס].¹⁰

סעיף יד

רמב"ן דף קנא. סוף ד"ה והא והובא בר"ן פרק שואל דף סד: בדפי הרי"ף ד"ה תנו.

קריאת אגרת שלום

הראשונים נחלקו אם מותר לקרוא אגרת שלום בשבת או שיש לגזור בזה משום שמא יקרא בשמרי הדיוטות.

במעם ההיתר כתבו תוס' [דף קטז: ד"ה וכ"ש] שמכיון שאינו יודע מה כתוב באגרות, שמא יש בהן דבר פיקוח נפש או צורך גדול.

וכתב הטור "מצאתי כתוב מה שרגילים עתה לקרוא בכתבים שהובאו בשבת, לפי שאין יודעים למה הביאום ושמה יש בהן צורך הגוף, ולא דמי לשמרי הדיוטות שאין בהן צורך הגוף כלל",¹⁸ ומסיים הטור "ואין נראה לי הטעם מספיק".

להלכה: הבית יוסף הכריע דכיון שאינו אלא איסור דרבנן, כדאי הם המתירים לסמוך עליהם לקרותם אם אינו יודע מה כתוב בהם, ואל יקרא בפיו רק יעיין, וצירף לשיטת הראשונים שבעיון בלי קריאה בפה אין איסור, וכך נפסק כאן בשו"ע.

ביאורים והערות

18. מלשון זה של הטור משמע שאין ההיתר נובע מכך שצורך הגוף דוחה איסור שמרי הדיוטות, אלא דדבר שהוא צורך הגוף לא דמי כלל לשמרי הדיוטות ואינו כלול בגזירה.

ליקוט תשובות האחרונים

10 קריאת שם הכתוב ע"ג נייר

המגן אברהם [סימן שכג סק"ה] הביא תשובת הרא"ש שאסור להשאיר אצל חנווני פתק שכתוב בו פלוני השאיר כך וכך מעות וכו', ולמחר לעשות נקבים לסימן כמה יין לקח, והטעם משום שאסור לקרוא כתב זה בשבת.

וכתב המג"א שמדוייק מזה שאם כותב על הפתק רק שם האיש מותר לקרותו, ודלא מיקרי שמרי הדיוטות אלא שטר שכתבו בו איזה עסק, ולא שם בעלמא.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף זו

גמרא דף קמט. תנו רבנן כתב המהלך עד מדעתכם. רש"י ד"ה אסור.

הגמרא מביאה שאסור לקרוא כתב המהלך תחת הצורה ותחת הדיוקנאות, ופירש רש"י כגון בני אדם המציירים בכותל חיות משונות או דיוקנאות של בני אדם ושל מעשים כגון מלחמות דויד וגלית, וכותבים תחתיה זו צורת חיה פלוני וזה דיוקן פלוני ופלוני. בטעם האיסור כתבו רש"י והרא"ש שהוא גזירה שמא יקרא בשמרי הדיוטות. הרמב"ם [פכ"ב הי"ט] סתם ולא ביאר אם האיסור הוא בכלל שמרי הדיוטות עצמן, או מחמת הגזירה אטו שמרי הדיוטות, והבית יוסף כתב דהוה בעצמו שמרי הדיוטות. ①①

קריאה בשמרי הדיוטות למי שמתענג בהם

המגן אברהם [סימן שא ס"ק ד] כתב על דברי השו"ע [שם ס"ב] שבחורים המתענגים בקפיצתם ומרוצתם מותרים לרוץ וכן לראות כל דבר שמתענגים בו, שכוונתו דאף שיש איסור לקרוא בכתב שתחת הדיוקנאות, מ"מ אם מתענג בקריאה זו הרי זה מותר משום עונג שבת. אמנם החמד משה [סימן שא סוף ס"ק ב] והמאמר מרדכי נחלקו על הביאור של המג"א שמחייב"ת שיהיה מותר, וכן מכיון שקריאת הכתב אסור משום גזירה אטו שמרי הדיוטות, בודאי זו תקנה קבועה ולא הותרה מכללה במקום שמתענג, והעתיקם השעה"צ [שם ס"ק ז]. ובנוף הנידון עיין מה שנביא לקמן [סמ"ז] בשם השאילת יעב"ץ שלדעתו כל שהוא מתענג בקריאה אין גזירה דשמרי הדיוטות, וכך מבואר גם בספר נור ישראל שציין המשנ"ב [ס"ק סג].

סעיף מז

תוס' דף קטז: ד"ה וכ"ש.

כתבו הראשונים שאין לקרוא בסיפורי מלחמות בשבת, אמנם לגבי מי שמתענג מקריאה זו והוא אצלו בנדר עונג שבת נחלקו הפוסקים כמו שהבאנו בסעיף הקודם, וכן נביא לקמן [סעיף זה] בענין קריאת עיתונים.

קריאת דברים התוכנים בלשון הקודש

בתוס' בשבת כתבו: "ומיהו אותן מלחמות הכתובות בלע"ז נראה לרכינו יהודה שאסור לעיין בהם". והדרכי משה [ס"ק ח] כתב שיש לדקדק מלשונם דאם הספר כתוב בלשון הקודש מותר לקרוא בו, ולא אסרוהו מטעם שמרי הדיוטות, והטעם משום שהלשון בעצמו יש בו קדושה ולומד ממנו דברי תורה".

ביאורים והערות

ליקוט תשובות האחרונים

①① קריאת כתב שעל גבי הפרוכת

בשמירת שבת כהלכתה [פכ"ט הערה קיז] הובא מהקצות השלחן [סימן קז בדה"ש ס"ק מ] שמותר לקרוא את הכתב שעל גבי הפרוכת, דכיון שפרוכת אית ביה קדושה לא אתי למיחלף בשמרי הדיוטות של חולין, והגרש"ז זצ"ל אמר דצ"ע להקל מטעם זה דהא מצינו ש' נחמיה [דף קטז:]: אסר גם קריאת כתבי הקודש גזירה אטו שמרי הדיוטות, וא"כ נהי דלא קיי"ל כוותיה, אבל מנין להקל עד כדי כך.

קנין הלכה

מראי מקומות

ועיין שם שהאריך לדון האם הראשונים שדנו בספרי חכמות [לקמן סעיף יז] מיירי בכתובים בלשון הקודש, וא"כ יתבאר שתום' חולקין ואוסרין אף בלה"ק, או דמיירי דכתובים בשאר לשונות. וכתב שאף את"ל דפליגי, מ"מ בדרכנן יש לסמוך על דעת תום'.

להלכה: הרמ"א פסק כתום' דמותר לקרוא בלשון הקודש, והט"ז [ס"ק יג] חלק על דקדוק הרמ"א וכתב דתום' התכוונו רק לסימן ומראה מקום לאיזה סיפורים הם מתייחסים, ולעולם אסור אף בלשון הקודש, וגם כתב דאין קדושה בלשון.

המג"א גם הביא דבאגודה משמע לאיסור, וכן כתב הב"ח והשל"ה וכן דעת הגר"א, ומשמע דכן פסק המשנ"ב [ס"ק סד]. עיין במשנ"ב [ס"ק סג] שהביא מהפמ"ג דאף להרמ"א דבלשון הקודש שרי, מ"מ אין להתיר קריאת שמרי חובות וחשבונות אף בלשון הקודש, משום גזירה שמא ימחוק, וכמו שהבאנו לעיל [סעיף יג] מלשון הרמב"ם, משא"כ באגרות שלום וסיפורי מלחמות שבהם האיסור מטעם ממצוא חפצך, בזה צידד הרמ"א להתיר.

קריאה בעיתונים

בשו"ת שבות יעקב [ח"ג סימן כג] התיר לקרוא עיתונים בשבת משום שבענייני החדשות שבעתון ישנם כמה צרכי בני אדם לידע על מלחמה או שאר מקרים, ואולי אפשר להציל ע"י איזה פעולה. והמשנ"ב [ס"ק סג] הזכיר את דבריו, אך הביא שהרבה אחרונים אסרו משום שיש בהם ידיעות מענייני מו"מ, וציין לשאלת יעב"ץ [סימן קסב ומובא בשע"ת סימן שו ס"ק ג] ולעוד אחרונים. ועיין בשאלת יעב"ץ שכתב דהוא חוכך להחמיר בזה כיון שיש ידיעות מענייני מסחר שבודאי אסור לקרוא, וא"כ יש להרחיק מלקרוא כל העיתון משום סחור סחור אמרינן לנזירא.

[השאלת יעב"ץ בתחילת דבריו כתב, דנראה שעצם העיתון דמי לאגרת שלומים שאין יודע מה כתוב בה שהפוסקים התירו (לעיל סי"ד), דה"נ על היום יש ידיעות הנוגעות לכלל או לפרט].

עוד כתב היעב"ץ שמי שמתענג על הקריאה לא אסרו בו, ועיין לעיל [סט"ו] שהבאנו שהפוסקים נחלקו בדין שמרי הדיוטות אם הוא מתענג על הקריאה, והנפק"מ בעיתונים או ספרים שאין בהם ענייני מסחר.

סעיף יז

קריאה בספרי חכמות

הפוסקים נחלקו אם מותר לקרוא בספרי חכמות בשבת או דגם בזה גזרו שמא יקרא בשמרי הדיוטות.
א. דעת הרמב"ם [פירוש המשניות שבת ריש פכ"ג] שאין היתר לקרות לבד מספרי הנבואות ופירושיהם, והובאו דבריו במגיד משנה [פכ"ג הי"ט].

ב. דעת הרשב"א [שו"ת ח"ז סימן רפח] וכן הרמב"ן [הובאו דבריהם בב"י בשם האגור סימן תקח] להתיר. מטעם ההיתר נתפרש בב"י בשם האגור משום דחכמה היא ואינה דומה לשמרי הדיוטות.

להלכה: המשנ"ב [ס"ק סה] כתב דהמנהג להקל, והוסיף דירא שמים ראוי להחמיר בזה.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף יח

גמרא סנהדרין דף קא. ואין שואלין בדבר שדים עד ארזא ופלמיה. רש"י ד"ה בדבר שדים.

רש"י מסביר את הענין של שואלין במעשה שדים שהוא כשואבדין שום דבר שואלין במעשה שדים, והאיסור הוא משום ממצוא חפצך.

וכתב המשנ"ב [ס"ק סז] בשם האחרונים דלצורך רפואה שרי, ואין בזה משום ממצוא חפצך. [וב"ז שלא ע"י מעשה, דע"י מעשה יש איסור משום כישוף].

סעיף יט

גמרא דף קכא. א"ר אמי בדליקה עד מהא ליבא למשמע מינא. רא"ש סימן י.

לעיל [ס"ב] מבואר דמותר לרמוז לנכרי ביום חול לעשות מלאכה בשבת דברמזיה הקלו טפי מאשר באמירה מפורשת, אמנם בשבת עצמה לא התירו רמזיה מעין זו. [ועיין לקמן [סכ"ב] שיש סוג רמזיה שהותרה גם בשבת אף כשרמזו לו לעשות בשבת]. וכאן מתבאר קולא מיוחדת, שבדליקה [וה"ה בשאר הפסד הבא פתאום, לפי דברי הבה"ג המובאים ברא"ש] התירו לרמוז לנכרי בסגנון "כל המכבה אינו מפסיד", ומעם ההיתר הוא משום שחששו שאם לא יתירו לו באופן זה עלול להכשל ולעשות מעשה בידים, משום שאדם בהול על ממונו.

ואף שיש מהראשונים שכתבו שרק בדליקה התירו ולא בשאר הפסד, מ"מ המשנ"ב [ס"ק עא] נקט שהמיקל לא הפסיד.²⁰ ומה שכתב המשנ"ב [שם] דלקרות לנכרי להראות לו ולא לומר לו לכו"ע שרי, הטעם בזה הוא משום דברא"ש הנ"ל מבואר דכאשר רק קורא לו ולא אומר לו הרי זה קיל טפי מכשאומר ברמו. והאליה רבה הביא את העולת שבת שלמד מזה שבכל הפסד הבא פתאום כו"ע מודו דשרי.²¹

סעיף כ

משנה דף קנא.

מעשה שבת באמירה לנכרי

ישראל שעבר ואמר לנכרי לעשות עבורו מלאכה יש לחלק בין אם המעשה נעשה בפרהסיא או לא.

[א] אם זה נעשה שלא בפרהסיא מותר ליהנות ממנה למוצאי שבת אחרי שיעבור שיעור כדי שיעשו. [פרטי דינים אלו מבוארים בסיומן שכה סעיפים ה-ח].

ביאורים והערות

20. וכן נקט בהקדמה להלכות שבת [ד"ה אך] לגבי אוזים ותרנגולים שברחו מיד לאחר שקנאם, שכיון שעדיין לא הורגלו בביתו רשאי לומר כל המציל אינו מפסיד, אפילו אם הנכרי יצודם בצידה האסורה מדאורייתא.

21. קורא לנכרי והוא מבין מעצמו

מדברי הרא"ש מתבאר דאם הישראל קורא לנכרי לבוא לביתו, וכאשר הנכרי מגיע לביתו הוא עושה את המלאכה מאליו בלי שהישראל אומר לו דבר, הרי זה אסור שעצם הקריאה שקורא לנכרי לבוא לביתו מוגדרת כרמוז בדרך ציווי.

וכן כתב הפמ"ג [א"א ס"ק כז] שאין היתר לומר לנכרי לבוא לביתו, כגון כאשר מעוניין שהנכרי יראה נר דולק ויכבנו, משום שעצם הקריאה יש בה רמז דרך ציווי לעשות מלאכה, ורק התירו בהפסד הבא פתאום דומיא דדליקה.

קנין הלכה

מראי מקומות

[ב] אם זה נעשה בפרהסיא וידעו רבים שנעשתה עבור ישראל, נחלקו הראשונים אם יש לדמות את זה למשנה [דף קנא]. של עשו לו ארון וחפרו לו קבר וכו' אם בשביל ישראל לא יקבר עולמית.

(א) הרמב"ם [פ"ו ה"ה] כתב שהטעם שלא יקבר עולמית הוא משום שהדבר נעשה בפרהסיא, ונקטו הפוסקים דלשימתו בכל גווני שנעשה הדבר בפרהסיא הרי זה אסור לעולם.²²

(ב) הבעה"מ, הרמב"ן, הרשב"א והר"ן [דף קנא]. סוברים שהטעם שלא יקבר עולמית הוא משום דגנאי הוא למת שנתחללה עבורו שבת בפרהסיא, ולפי זה גם בשאר דברים שעשה נכרי לישראל בפרהסיא אין אסור עולמי.

להלכה: המגן אברהם [סימן שכה ס"ק לא] העתיק את שיטת הרמב"ם, והט"ז [ס"ק יג] העתיק את שיטת שאר הראשונים, והסיק המשנ"ב [שם ס"ק עג] דכיון שכמה ראשונים חולקים על הרמב"ם לכן אין להחמיר בשעת הצורך.

סעיף בא

גמרא בבא מציעא דף צ. איבעיא להו עד תנא רישא אינו עובר. תוספות ד"ה חסום. רא"ש סימן ו.

אמירה לנכרי לצורך הנכרי

מבואר מדברי תוס' בשם ר"י וכן מדברי הרא"ש, דאסור לומר לנכרי לעשות מלאכה אף כאשר אינה נעשית לתועלת הישראל כלל אלא לתועלת הנכרי.

אמנם נתבאר בראשונים שני אופנים שבהם לא גזרו אמירה לנכרי כשאין לישראל תועלת:

א. מותר לומר לנכרי קח בשר נבילה זה ואכול אותה, דכיון שמעשה האיסור הוא האכילה, והרי ישראל עצמו רשאי

להאכיל לנכרי נבילה, וכ"ש שרשאי ליתן לו נבילה ולומר לו לאכול. [עיין תוס' ד"ה חסום והרא"ש שם].

ב. אם אין לישראל נותן לנכרי בשר משלו, אלא אומר לו בשל לך הרי זה מותר, דכיון שבשר זה לא היה של ישראל

מעולם, ואין לישראל שום הנאה במעשה לא גזרו בו. וכך מדייק המשנ"ב [ס"ק עג] מדברי הנימוקי יוסף [ב"מ שם]

והובא גם בש"ך [יו"ד סימן רצז ס"ק ד].

סעיף בב

משנה עירובין דף לב: עד לא גזרו עליו בין השמשות. תוספות שם דף לג. ד"ה והא בסוף.

דיני אמירה לנכרי בבין השמשות

נתבאר בגמרא וכן בשו"ע [סימן שמב] שבמקום צורך ודחק לא גזרו חכמים על שבות בין השמשות, כיון שביהש"מ הוא ספק יום ספק לילה, ולכן כתבו הפוסקים שבזמן ביהש"מ מותר לומר לנכרי לעשות מלאכה.

עיקר הדין הוא לקמן [סימן שמב], אמנם נעתיק כאן כמה פרטים:

קנין הלכה

מראי מקומות

א] הרמב"ם [פכ"ד ה"י] כתב דכל הא דלא גזרו על שבות בין השמשות הוא דוקא אם הוא לדבר מצוה,²³ או שהיה שם דוחק.²⁴
 ב] תוספות [עירובין דף לג. סוף ד"ה והא] כותבים שיש כמה שבותים שלא התירו בין השמשות, והיינו דבכל מקרה שקרוב הדבר לבוא לידי מלאכה דאורייתא לא התירו, כגון העברת פחות מד' אמות ברשות הרבים, [עיי' סימן שמב סק"א].
 ג] אם כבר קיבל עליו שבת, נחלקו הראשונים אם עדיין הותרה שבות ביהש"מ או שכבר נאסר.
 השו"ע [סימן רסא ס"ד] כתב בפשיטות דאחר אמירת מזמור שיר ליום השבת אסור לעשות שבותין, ועיי' ביה"ל [ד"ה אין מערבין] שמביא את מחלוקת הפוסקים בזה, דיש שחילקו בין קבלת ציבור לבין קבלת יחיד, ויש שהתירו בכל גונו, והגר"א אסר בזה, ומשמע שהביה"ל הסיק לאסור אלא אם כן מצטרף ספק נוסף.
 אמנם כל זה הוא בשבות הנעשית ע"י ישראל, אבל אמירה לנכרי מותרת אפילו אחר קבלת שבת כמו שהביא המשנ"ב [סימן רסא ס"ק טז] בשם אחרונים.²⁵

דיני רמיזה לנכרי

ענין נוסף שנתבאר בסעיף זה בדברי הרמ"א הוא איסור רמיזה לנכרי לעשות מלאכה בשבת. אמנם מותר לרמוז לנכרי לעשות מלאכה לאחר שבת משום שלענין עשיית מלאכה אחר השבת האיסור הוא מטעם ממצוא חפצך ודבר דבר, ואמרו חז"ל [דף קנ]. דיבור אסור הרהור מותר, ורמיזה כהרהור לענין זה.
 המשנה ברורה הביא את הכנסת הגדולה דיש שני סוגי רמיזה:

- א. רמו דרך ציווי, היינו שמתוך הדברים הנאמרים נרמו לנכרי ציווי לעשות דבר עבור ישראל, כגון שאומר לו הנראה שתעמוד אצלי לערב, או שאומר לו קנה חוטמך והנכרי מבין שעליו לקנה ולמחות את הנר, וכן כשאומר לו בחול למה לא הדלקת לי נר נוסף בשבת שעברה, והנכרי מבין שדורש ממנו לעשות זאת לשבת הבאה.
- ב. רמו דרך סיפור, היינו שאינו תובע ממנו דבר רק מספר לו, כגון שאומר לו הנר אינו מאיר יפה והנכרי מבין מאליו שעליו למחות את הנר, או שאומר לו שאינו יכול לישון מחמת הנר הדולק, והנכרי מבין מאליו שעליו לכבות את הנר.

והידש הכנסת הגדולה שבאופן הראשון של רמו דרך ציווי, לא הותר אלא באומר לו כן מערב שבת ולא בשבת עצמה, אבל באופן השני של רמו דרך סיפור, מותר גם בשבת עצמה.
 אמנם מבואר במשנ"ב [שם] בשם הפרי מגדים שכל ההיתור של דרך סיפור נאמר רק במלאכות שאינן נותנות לישראל הנאה חיובית כגון כיבוי נר, או שהמלאכה נותנת רק תוספת הנאה כגון הוספת נר כאשר יש כבר נר אחד דולק, אבל במלאכה הנותנת הנאה חיובית בשבת כגון הדלקת אור או מזוג אין היתר לרמוז לנכרי לעשות, שהרי אף לאחר שהנכרי ידליק את הנר יהיה אסור ליהנות ממלאכתו.
 ועיי' ביאורים ומוספים 82.

ביאורים והערות

23. בגדר דבר מצוה כתב המשנ"ב [סימן רסא ס"ק ד] וז"ל "לענין מעשר אם אין לו מה לאכול בשבת תו הוי לצורך מצוה ושירי בין השמשות", אמנם בביאור הלכה [סימן שמב ד"ה מותר] כתב דכל דבר שהוא לצורך שבת אף שאפשר לו בלעדו ורק ניתוסף לו עונג חשיב צורך מצוה. ועיי' ביאורים ומוספים סימן שמב הערה 17.
24. לענין מהו דוחק להתיר שבות ביהש"מ. כתב המשנ"ב [סימן שמב ס"ק ה] בשם הגר"א שזה שעת הדחק גדול, כגון שרוצה לערב משום שהוא טרוד ונחפו לברוח מפני הכותי. ועיי"ש עוד במשנ"ב [ס"ק ו] שציי' למה שהביא בסימן רסא [ס"ק טז] בשם הרש"ל דאם הוא מקום הפסד מרובה או דוחק גדול יש להתיר.
25. עיי' בדרכי משה [סימן רסא סוס"ק ת] בשם מהרי"ו שהטעם שהתירו הוא משום דכיון שמקצת ישראל בעיירות אחרות עדיין עושים מלאכה, לכן לא אסרו אמירה לנכרי אף בעיר זו שרוב הציבור כבר קיבלו עליהם שבת.

שאלות חזרה ללימוד של חודש אלול תשע"ז

או"ח הלכות שבת סי' שו וסי' שז

מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז ומג"א, מ"ב ביה"ל ושעה"צ

סימן שו סעיף א

- א. האם מותר להרהר בעסקיו בשבת או לעיין בנכסיו או לילך לפתח המדינה, ומה הטעם;
(1) כשהדבר ניכר שהוא לצורך מלאכה?
(2) כשאינו ניכר שהוא לצורך מלאכה?
- ב. (1) האם מותר להחשיך על התחום לשכור פועלים, ומה הטעם?
(2) ומה הדין כשאינו ניכר שהוא לצורך זה?
- ג. (1) האם מותר להחשיך על התחום להביא בהמתו, כדי שלא תאבד או כדי לעשות בה מלאכה, ומה הטעם?
(2) ומה הדין כשאין הבהמה יכולה ללכת ברגליה?

סעיף ב

- ד. היתה בהמתו עומדת חוץ לחתום;
(1) האם מותר לה לקרוא לה שתבוא?
(2) האם מותר להכניסה ע"י גוי, ומה הטעם?
(3) והאין מותר להכניסה ע"י ישראל אחר שאצלו הוא בתוך התחום, ומה הטעם?

סעיף ג

- ה. (1) האם מותר להחשיך על התחום לעשות או להביא צרכי שמים?
(2) ומה הדין לומר לחבירו שיחשיך כדי להביא לו או שילך לקנות למחר?
(3) והאם מותר להזכיר סכום מקח לצרכי מצוה?

סעיף ד

- ו. (1) האם צריך או מותר ליתן לשכיר יום שכר שבת ומה הטעם?
(2) והאם מותר לשכיר יום לקבל שכר שבת?
- ז. (1) שכיר חודש שחזר באמצע החודש האם מנכין לו שכר השבתות?
(2) שכיר חודש שלא שמר בשבת, האם מנכין לו שכר השבת?
- ח. שכר את הפועל לחודש והתנה עמו לשלם לו כל יום, האם מיקרי שכיר יום או שכיר חודש, לגבי אם יכול לסלקו באמצע החודש ולגבי אם מותר ליתן לו שכר שבת?
- ט. (1) המשכיר בית לחבירו והתנה עמו שישלם לו לפי ימים, האם מותר לו ליקח שכר שבת?
(2) המלוה מעות לנכרי בריבית, לחודש או לשנה, איך יתנה עמו על התשלום שלא יצטרך אח"כ לנכות שכר השבתות?

סעיף ה

- י. (1) האם מותר לשכור חזנים או מיילדת לשבת, או בעלי תקיעה לר"ה?
(2) והאם מותר לשוכרם בשבת?

סעיף ו

- יא. (1) האם מותר לפסוק בשבת מעות לצדקה לעניים?
(2) האם מותר להקדיש לבדק הבית?
(3) והאם מותר להקדיש חפץ או לנדור לבית הכנסת, ומה הטעם?
- יב. (1) מה הדין לפסוק צדקה ב'מי שבירך' בשבת?
(2) ומה הדין למכור העליות?
(3) והאם מותר לקנות מקומות בבית הכנסת?
(4) והאם מותר לקנות אתרוגים מהסוחרים לצורך מצוה או מן הקהל אחר המצוה לצורך אכילה או להריח?
- יג. האם מותר ליתן מתנה בשבת, ומה הטעם;
(1) מתנה סתם?

- (2) לצורך שבת?
 (3) לצורך מצוה?
 (4) דורון דרשה לחתן?
 יד. (1) האם מותר לפקח על עסקי רבים בשבת?
 (2) והאם התירו שבות לצורך רבים, ומה הטעם?
 טו. (1) האם מותר בשבת ללמד לבנו ספר או אומנות?
 (2) האם חובת האב ללמד לבנו ספר או אומנות?

סעיף ז

- טז. (1) מה הטעם שהתירו מדידה לצורך מצוה או לצורך רפואה?
 (2) והאם מותר למדוד חור שבין כותל המפסיק אם מביא את הטומאה, ומה הטעם?
 (3) ומה הדין למדוד אם יש ששים כדי לבטל איסור, ומה הטעם?

סעיף ח

- יז. האם מותר להרהר בעסקיו בשבת, ומה הטעם, ומאי עדיף טפיי?

סעיף ט

- יח. (1) האם מותר לומר לעכו"ם שילך חוץ לתחום להזמין קרובי המת להספידו במוצאי שבת?
 (2) ומה הדין אם החולה מבקש שילכו להביא את קרוביו?

סעיף י

- יט. (1) האם מותר להחליף משכון לגוי בשבת, ומה הטעם?
 (2) ומה הדין אם הוא מלבוש?

סעיף יא

- כ. האם מותר לקנות בית בארץ ישראל מן העכו"ם בשבת, והוא כותב בערכאות שלהם? והאם התירו מלאכה דאורייתא ע"י גוי לצורך מצוה?
 כא. כמה פירושים מצינו לדברי הירושלמי: "מהו בכל לשון, אפילו אלף אלפא בית ביתא?"
 כב. (1) כתיבת כתב אחר שאינו אשורית האם איסורו מן התורה או מדרבנן?
 (2) כתב בשבת כתב אשורית בלא זיונין האם חייב?
 (3) כתב גיטין בכתב אשורית, האם הזיונים מעכבין או לא?

סעיף יב

- כג. (1) האם מותר להכריז בשבת על אבידה, של ישראל ושל נכרי?
 (2) ומה הדין אם האבידה הוא דבר שאסור לטלטלו?
 (3) והאם מותר להכריז על גניבה?
 כד. (1) האם מותר להתיר חרמי ציבור בשבת, ומה הטעם?
 (2) והאם מחרימין בשבת?

סעיף יג

- כה. (1) האם מותר להכריז בשבת על קרקע הנמכר שכל מי שיש לו עליו זכות שיבא ויגיד?
 (2) והאם מותר גם לומר שאם לא יבא יאבד זכותו?
 (3) והאם מותר להכריז שיש בית למכור?

סעיף יד

- כו. (1) האם מותר לחלל שבת, באיסורי דאורייתא או דרבנן, כדי להציל בת ישראל שהוציאה באונס להוציאה מכלל ישראל?
 (2) אם פשעה, האם מותר לחלל שבת להצילה?
 (3) ומה הדין להצילה ע"י נכרי?
 כז. מי שרוצים לאנסו לעבור עבירה גדולה, האם מותר לחלל שבת כדי להצילו, ומה הטעם?

סימן שז סעיף א

- כח. האם מותר לומר בשבת בינו לבין עצמו: "דבר פלוני אעשה למחר", ומה הטעם?
 כט. דבר שאסור לעשותו בשבת והוא דבר מצוה, האם מותר לומר בשבת אעשנו למחר?

סעיף ב

- ל. 1) האם מותר לומר לגוי בשבת שיעשה לו מלאכה בשבת?
- 2) האם מותר לומר לגוי בשבת שיעשה לו מלאכה אחר השבת?
- 3) ומה הדין לומר לגוי בערב שבת שיעשה לו מלאכה בשבת?
- 4) ומה הדין לומר לגוי בערב שבת שישכור פועלים בשבת (אמירה דאמירה)?
- 5) ומה הדין לומר לגוי בשבת שיעשה לו דבר שאינו מלאכה אלא מנהג וחומרא שלא לעשותו?
- 6) ומה הטעם בכל זה?

סעיף ג

- לא. 1) האם מותר ליתן לגוי מעות מתחילת השבוע או ביום ו' שיקנה לו בשבת?
- 2) ומה הדין אם אומר לו קנה לעצמך ואם אצטרך אקנה ממך לאחר השבת?
- 3) ומה הדין אם מבטיחו שיקנה ממנו אחר השבת?

סעיף ד-ו

- לב. 1) פרט מתי מותר ליתן מעות לגוי מערב שבת שיקנה בשבילו ומתי אסור וממתי אסור, כשיום השוק הוא רק בשבת או גם בשאר ימים, כשקצץ לו שכר או לא קצץ לו?
2) והאם מותר לישראל להנות בשבת ממה שקנה הגוי בשבת?
- לג. האם התירו אמירה לעכו"ם במקום מצוה או חולי או במקום הפסד, במלאכה דאורייתא או דרבנן?
- לד. האם מותר לחשב בשבת חשבונות שיש בהם צורך לעצמו או שיש בהם צורך לחבירו או חשבונות של מה בכך, ומה הטעם?

סעיף ז-ח

- לה. האם מותר לומר לחבירו או לגוי: הנראה בעיניך שתוכל לעמוד עמי לערב או היה נכון עמי לערב, ומה הנפק"מ ביניהם?
- לו. 1) דבר שיש לו היתר לעשותו בשבת האם מותר לומר לחבירו לעשותו למחר?
2) ומה הדין לומר לחבירו לדרך פלוני אני הולך למחר, או לך עמי לדרך פלוני למחר, הבא לי מחר פירות מחוץ לתחום וכדו'?
- 3) האם מותר לומר לעצמו 'דבר זה אעשה למחר' כשאסור לעשותו בשבת ומה הטעם?

סעיף ט-י

- לז. 1) האם מותר להחשיך לתלוש פירות ועשבים מגינתו שבתוך התחום או שבסוף התחום ומה הטעם?
2) ומאי שנא מאיסור עיון בנכסיו שבריש הסימן?
- לח. לומר לחבירו שמור לי פירותי שבתחומך ואני אשמור לך פירותיך שבתחומי;
1) מה הנידון לאסור או להתיר?
2) להלכה האם מותר או אסור?

סעיף יא

- לט. השואל דבר מחבירו בשבת, האם מותר לומר: הלוני, השאילני, הלוני לזמן מועט, השאילני לזמן מרובה, ומה הטעם?
ומה הדין במקום שנוהגין שסתם הלואה רשאי לתבוע לאלתר?

סעיף יב

- מ. 1) האם מותר לבעל הבית או לשמש לקרוא בשבת מתוך כתב רשימת המוזמנים לסעודה וכמות המאכלים, ומה הטעם?
2) ומה הדין אם הוא כתוב או חקוק על גבי כותל, ומה הטעם?

סעיף יג

- מא. 1) מה טעם אסור בשבת לקרות או לעיין בשטרי הדיוטות ובאגרות של שאילת שלום?
2) והאם מותר לקרות באגרת השלוחה לו אם אינו יודע מה כתוב בה, ומה הטעם?

סעיף יד-טו

- מב. אגרת שהובאה בשבילו בשבת מחוץ לתחום, האם מותר ליגע בה, לקרוא ולעיין בה, ומה הטעם?
- מג. האם מותר לקרות צורות חיות או בני באדם שכתוב זו צורת פלוני וזו דיוקן פלוני, ומה הטעם?

סעיף טז

- מד. 1) האם מותר לקרות בחול או בשבת בספר יוסיפון או בשיחות חולין או בספרי מלחמות או בדברי חשק, בלשון לעז או בלשון הקודש, ומה הטעם?
- 2) אגרת שלום או שטרי הדיוטות הכתובים בלשון הקודש האם מותר לקרותם או לטלטלם בשבת?
- 3) ומהו דין קריאת עיתונים בשבת?

סעיף יז-יח

- מה. האם מותר ללמוד בשבת ספרי חכמות, להלכה ולמעשה?
- מו. האם מותר לשאול מן הש-ד בשבת לצורך רפואה או שלא לצורך?

סעיף יט

- מז. 1) האם התירו במקום הפסד לקרות לגוי אע"פ שיצטרך לעשות מלאכה דאורייתא או דרבנן?
- 2) והאם מותר לומר לו לעשות המלאכה, או לומר לו "כל המציל אינו מפסיד", או "אם תציל לא תפסיד"?

סעיף כ

- מח. ישראל שאמר לגוי שיעשה לו מלאכה בשבת, האם מותר ליהנות ממנה במוצ"ש, ומתי?

סעיף כא

- מט. 1) האם מותר לישראל ליתן לגוי בשר בשבת שיבשל אותו לצרכו?
- 2) והאם מותר ליתן לגוי נבילה בחול לבשל ולאכול?
- 3) והאם מותר ליתן לגוי בשר בחלב שיבשל לו, או ליתן לו בשר ולצוותו לבשלנו בכלי חלבית בת יומה?

סעיף כב

- נ. 1) האם מותר לרמז לגוי בשבת שיעשה לו מלאכה בשבת, בלשון ציווי או שלא בלשון ציווי, ומה הטעם?
- 2) והאם מותר לרמז לגוי בשבת שיעשה לו מלאכה אחר השבת?
- 3) והאם מותר לרמז לגוי באמצע השבוע שיעשה לו מלאכה בשבת?

שאלות ונידונים הנוגעים למעשה בלימוד חודש אלול תשע"ז או"ח הלכות שבת סי' שו וסי' שז

א. מי שמשפץ את דירתו.

- 1) האם יכול בשבת להתבונן מה המצב כאשר דר בה, או שכרגע גר בבנין ממול ועומד בחלון ומתבונן, או שבשבת זו הלך למקום אחר, ומגיע לראות.
- 2) וכן אם הגיע חבר שמבין בבניה וכדו' לבקר, ועומדים ומסתכלים, או שהגיע במיוחד לראות.
- 3) רוצה לקנות דירה, האם מותר לראות את הדירה מבחוץ, כשניכר שבוחן כדי לקנות, או שלא ניכר שזה מה שעושה, כאשר מגיע במיוחד למקום, או שלא מגיע במיוחד.
- 4) וכן האם יכול להסתובב באזור כדי להכיר ולראות מה טיב השכונה שרוצה לקנות בה דירה.
- 5) ומה הדין בכל זה אם הדירה המוצעת למכירה היא של עכו"ם.
וכן מי שנכנס לבקר את חברו ורואה ריהוט וכדו' שרוצה ג"כ לקנות, האם מותר לו: 1) להתבונן בצורה, יופי או חוזק. 2) להתעניין טיב. 3) האם מרוצים. 4) מי המוכר. 5) מחיר.
- 6) הולך ברחוב בשבת, האם יכול לבדוק סוכות שאחרים בנו, וגם להכנס לחצירות וכדו' להתבונן, כדי למצוא רעיונות לעשות לעצמו, או לאחרים, בשכר, או לסייע להם, כשניכר מה המטרה.
- 7) והאם יכול להכנס לשמחה, קידוש, בר מצוה וכדו' כדי לבדוק את גודל אולם השמחות צורת ההכנה, הגשה, וכדו'.
[ש"י ס"א וביה"ל ד"ה שמעיין, ומ"ב סק"א, וסי"א, ש"ז ס"ט, מ"ב סק"ל ט-מ, ש"מ סקכ"א].
לעיין בנכסיו אפילו ללא מלאכה, אסור. אמנם הביה"ל חולק על הח"א וסובר שרק כאשר ניכר להדיא שזה כונתו, או שעצם הגעתו למקום מינכר אסור, אבל כשאין כל זה מותר. וכע"ז מבואר במ"ב ש"ז סק"מ שלילך בתוך התחום ע"י שדהו אסור רק משום דמינכרא, ובמ"ב ש"מ סקכ"א מבואר שלראות בדרך אגב בלא לילך להדיא מותר, אלא שכתב שהיינו רק באקראי וא"כ נראה קצת שבמתכוין אפילו אינו הולך להדיא אסור, ומבואר בסי"א שכדי לקנות מהעכו"ם בית באר"י מותר אפילו לקנות ולהעלות בערכאות, ולהסוברים שכתובה שלהם הוא דרבנן מותר אפילו לומר לעכו"ם להעלות בכתב.

ב. צריך לנסוע מיד בצאת שבת.

1. האם יכול לפני יציאת השבת, לחכות בתחנת האוטובוס, לשבת בסככה של האוטובוס, או בתחנה מרכזית.
2. לבוא לאכול סעודה שלישית אצל חברו הגר סמוך לתחנת אוטובוס כשידעו שלכך בא.
3. האם יכול לעמוד קרוב כדי לתפוס מקום בהסעה. או במקום מכירת כרטיסים לבריכה, נסיעה, וכדו'.

4. נחוצים לו פועלים מיד בצאת השבת, האם יכול להמציא את עצמו בשבת אחה"צ קרוב למקום שנמצאים הפועלים. והאם יכול לבוא קרוב לבית הכנסת או אולם שהשאיר את הטלית כדי לקפל, או קרוב לדירה שמשפץ.
5. העביר את כל הדברים לפני שבת, צריך לגמור לנקות בהקדם, האם מותר לבוא לאכול סעודה ג' קרוב לדירה.
6. נאבד לו לפני שבת סכום כסף, האם מותר לו בשבת לחפשו ובמידה וימצא ישאר לשמור עליו עד צאת השבת.

[ש"י ס"א וביה"ל ד"ה שמעיין, ומ"ב סק"א, וסי"א, ש"ז ס"ט, מ"ב סקל"ט-מ, ש"מ סקכ"א]

ג. הולך ברחוב ולא שקוע בתלמודו.

1. האם מותר להתבונן בחלון ראוה. כאשר יש לו כונה לקנות או שאין לו כונה לקנות.
 2. והאם מותר להסתכל גם על מחירי המוצרים.
 3. והאם יש חילוק בין אם מזכיר בפה את המוצר או מחירו או שלא מזכיר.
 4. והאם יש חילוק בין אם מי שעומד בסמוך אליו יודע שהוא מעונין לקנות מוצר זה, או שלא יודע.
 5. וכן מי שהולך במקום נכרי, עיר העתיקה וכדו', בשבת, ורואה איך בעל מלאכה מתקן או מייצר כלי או דבר מסויים וכדו' האם מותר לו להתבונן וללמוד ממעשיו.
 6. והאם מותר לו להסתכל סתם בתור התענינות בעלמא.
- [ש"י ס"א וביה"ל ד"ה שמעיין, ומ"ב סק"א, וסי"א, ש"ז ס"ט, מ"ב סקל"ט-מ, ש"מ סקכ"א].

ד. מגיע לשמחה או להתארח בשבת.

- 1) כיצד ינהג כדי שיוכל להביא עמו מתנה.
- 2) וכשמארחים אדם פשוט שאינו יודע, ומביא מתנה. כיצד ינהגו בזה.
- 3) פגש חבירו שחייב לו כסף, האם מותר למחול על חוב בשבת.
- 4) שכח למכור חמץ ער"פ שחל להיות בשבת, האם יוכל לתת את זה מתנה לגוי או חייב לבערו.
- 5) זמן הביעור מיד אחרי שבת, מפחד שישכח, האם יכול להפקיר בשבת, וכן מי שנפלה לו מזוזה בשבת, האם מותר להפקיר דירתו בשבת.
- 6) והאם אפשר להבטיח, או להתחייב לילדים לתת להם פרסים, מתנת אפיקומן, או להשבע שיתן.
- 7) פגש אדם שלדעתו חייב לו עדיין האם יכול לדרוש ממנו שישבע עכשיו שפטור, או שיתן תקיעת כף שיפרע בהקדם, או לדרוש שעכשיו יודה לפני עדים שחייב.
- 8) והאם מותר להפקיד חפץ אצל חבירו בצורה רגילה שמחייבת שמירה, וכן קנין אודיתא.

נתינת מתנה אסור ובה מותר לצורך שבת כמבואר במ"ב סקל"ג, וכן ליתן לחתן, אבל כל שיכול לחזור בו אפשר שמותר, וא"כ מתנה מועטת באופנים שאינו יכול לחזור בו שונה. ובהכרזת יין אסור רק במקום שיש הרבה, דאל"כ הוי צורך מצוה ומותר. וברע"א סק"ד, בשד"ח אס"ד כללים מערכה ה' ובפאה"ש כללים י"ד הביא בארוכה מחלוקת ראשונים ואחרונים האם מותר להפקיר בשבת, והאם יש חילוק בין מפקיר כדי שאחר יזכה בו או רק כדי להנצל מאיסור, ולחלק מהראשונים חמירא ממתנה שאפילו לצורך מצוה אסור.

ה. כולל שישי שבת.

- 1) היה רק בשבת, האם מותר לקבל על שעות אלו.
- 2) מלצר שהוזמן לשבת שבע ברכות, 1) האם צריך לכתחילה שיהיה גם לפני שבת וגם ישאר בסוף השבת. 2) הגיע רק אחרי כניסת השבת והלך לפני יציאת השבת, האם מותר לשלם לו. 4) והאם יועיל שישלם לו על עבודות נקיון שעושה באולם באמצע השבוע. 5) הגיע לפני כניסת השבת והחל בעריכת השולחנות או חלוקת המאכלים לכלים קטנים, ברור שאם יסיים כאן וילך לא יקבל כלום, האם מותר לשלם לו על כל השבת. 6) נשאר במוצאי שבת ורק מוריד מהשולחנות.
- 3) נמצא בשבת במלון, מגיע לשם אחרי כניסת שבת, והולך מיד בצאת השבת, האם מותר לו לשלם כאשר גם אוכל שם, או שרק ישן שם.
- 4) וכן המשכיר ביתו לשבת בלבד או שמגיעים כמה דקות לפני שבת, ולא מפנה את הדירה אלא סמוך לשבת, האם יכול לקבל עבור זה תשלום.
- 5) ואם מעמיד להם את הדירה כמה שעות לפני שבת, אבל בפועל הם מגיעים רק בכניסת שבת ממש, ועוזבים מיד בצאת שבת.
- 6) האם מקווה יכול לגבות תשלום עבור כניסה בשבת, או עבור שימוש במגבת, לאדם שלא גר באזור ולא מגיע אף פעם בימות החול.
[ש"י ס"ה מ"ב סק"י"ח, וסק"י"ט, וסק"כ"ד, וסק"כ"א].

ו. בייבי סיטר לשבת אחה"צ.

1. האם יכולה לקבל על זה תשלום.
2. האם מועיל כשבאמצע השבוע עושה אצלם עבודות נקיון.
3. מושב זקנים וכדו' הזקוקים למנין בשבת, או זקן או חולה הזקוקים לליווי בשבת לביהכ"נ, האם מותר לשלם על כך.
4. מתמידים של ילדים שמתחייבים להם פרס, תשלום, וכדו' האם מותר לקבל.
5. שכנות, האם יכולות לעשות תורנות שבתות לשמירה על הילדים של כולם.
6. הזמין רופא בשבת, האם מותר לשלם לו אחרי שבת.
7. בעל קורא שלא הכין את הקריאה לפני שבת: 1) האם מותר לו לקבל שכר על הקריאה. 2) האם יכול לבקש מחבירו שיקרא במקומו ושבת הבאה יקרא במקומו.
8. מלצר או תורן שבת, האם יכול לבקש מחבירו שיבוא במקומו ושבת אחרת יבוא במקומו.
1. לקח מלמד לבנו פעם בשבוע ולא קבעו דוקא ביום מסויים, האם יכול ללמדו בשבת.

במחבר כאן הובא דעה עיקרית שגם לצורך מצוה אסור. ובסי' תקפה ס"ה כתב הנוטל שכר לתקוע שופר בר"ה או כדי להתפלל או לתרגם בשבתות וי"ט אינו רואה מאותו שכר סימן ברכה. והמג"א סק"י"ב כתב שר"ל אבל איסורא ליכא כיון דצורך מצוה הוא. עכ"ל. והמחה"ש שם וכן הפר"ח שם חולק עליו לפי מה שסתם המחבר כאן לאסור גם לצורך מצוה, והט"ז שם סק"י חילק בין מצוה התלויה בשבת עצמו, ולא שייכא לימות החול, כגון תפלות שבת. שרק אינו רואה סימן ברכה אבל איסורא ליכא, והערך השלחן כאן הקשה דכיון דמיוחד לשבת הוי יותר איסור. ע"ש. ובשו"ע ס"ד מבואר שגם דבר שאין בו פעולה

שהיינו שמירה אסור לקבל שכר, וברמב"ם כתב על דליקה בשבת ואין כאן שכר שבת שהרי אין שם מלאכה ולא איסור שלא הוציאו אלא למקום שעורב, והמגיד משנה כתב ודאי שכר שבת הוא אפילו בדבר המותר, אלא כוונת הרמב"ם לומר שלא הותר בכאן שום דבר איסור משום הפסד ממון כדי שנאמר שלא יהא מותר אלא להציל למפסיד. וברע"א על שמור לי ואשמור לך הקשה למה אין כאן שכר שבת. ובמג"א של"ד סק"ד ביאר שכדי שכרן נחשב שזוכין מההפקר. ובאו"ש ביאר בדעת הרמב"ם שכאשר לא נתחדש לו שום ממון אין שכר שבת. וכעין החזרת תורנויות הוזכר במ"ב רמ"ו סק"ה.

ז. להציע שידוך ולדבר על אפשרויות הכספים, או שאר הדרישות האחרות, האם מותר.

- 1) והאם יש חילוק בזה בין שדכן מקצועי לסתם אדם.
 - 2) וכן האם יכול בשבת לבקש מחבר שיקנה לו אתרוג.
 - 3) הקנה לו חבירו אתרוג ע"מ להחזיר, וחבירו כבר לא צריך לו, האם מותר לו לחזור להקנותו ביו"ט.
 - 4) והאם יכול לומר לו עד איזה מחיר- או דוקא באיזה מחיר – כשמדבר עם חבירו או עם הסוחר בעצמו.
 - 5) נפטר בשב"ק, האם מותר לתכנן לוייה, נוסח מודעה, לסכם עם הסעה.
 - 6) חברי עיריה, ביכני"ס, בית ספר, גנרטור, האם יכולים לקיים אסיפת דיונים או הצבעה בשבת.
 - 7) לקבוע עם מלמד לבן, ולבת לשיעורי עזר, או סתם עיסוק, לסכם על לימוד שחיה, נהיגה, כשצריך לפרנסה, או לעיסוק, והאם צריך תנאי שיכוין בכל אלו לשם מצוה.
- [ש"י ס"ו, מ"ב סק"ב] ואמנם הוי צרכי רבים אבל עדיין יש לדון האם סתם צרכי רבים הותר או רק אם במניעתו פסידא, ועוד האם כל ציבור שותפים נחשב בזה לצרכי רבים.

ח. פוגש בעל הסעה וכדו'.

1. האם יכול לומר לו רק שלא יקבע כלום להלילה.
 2. עוזרת גויה יוצאת מהבית בשבת ושואלת האם לבוא מחר האם מותר לסמן לאות 'הן' בראש.
 3. או רק להגיד בצורה שאינה מחייבת שנשמח להפגש שוב ביום פלוני.
 4. פוגש נהג גוי בשבת לשאול אותו אם יוכל להיות במוצ"ש, ולסכם איתו בער"ש שיהיה מיד בצאת השבת. וכשצריך לצאת לצורך מצוה.
- [מג"א סק"י, - י"א, יד אפרים. בא"ח וישלח שנה ב' ב].

ט. האם מותר בשבת למדוד חום לצורך רפואה.

- 1) והאם מותר להכניס מד מזג לחדר כדי לדעת מה המזג אויר.
- 2) והאם מותר להכין בקבוק לתינוק לפי הקוים המדויקים של הבקבוק.
- 3) והאם מותר למדוד שיעורים לצורך ליל הסדר. וכן אם זכר ונתעצל או משאיר מיוחד את כל הכזיתים לפני ליל הסדר וכן כוסות לשיעור בליל הסדר.
- 4) כשיכול להסתדר לקחת בערך, האם עליו להמנע ממדידה.

- 5) והאם מותר לספור מרצפות כדי לבדוק כמה מקום לוקח כל כסא כדי לתכנן ישיבה סמוך לשולחן, ע"י ספירה או ע"י פסיעות, כשנראה להדיא או עושה בצורת הליכה.
- 6) והאם יש חילוק אם עושה את כל זה סתם סקרנות, רצון לדייק וכדו', או שצריך דווקא שיהיה מדוייק.
- 7) והאם מותר למדוד גובה בני אדם, או בין ב' אנשים מי יותר גבוה. כשעושה את זה סתם או לצורך שידוך.
- 8) לוח משכן סוכר, מטרנה וכדו' האם יכול למדודו או לקחת מכוס מדוייק כדי להחזיר כדו', וכן צריך כמה ביצים וכדו' לספור כדי להחזיר כדו'.
- [ש"ו ס"ז, מ"ב סקל"ד- ל"ו, סימן שכ"ג ס"א].

בגר"ז סק"יט שרק אם לאיזה צורך אבל לא צורך כלל כמתעסק אין איסור, ובסי"ח שאפילו יכולים הכהנים לצאת ממקום אחר כיון שהוא מודד לצורך מצוה אינו נראה כמעשה חול. ואחר ויסודו הוא שכמעשה חול ממילא גם דברים המופקעים משייכות למקח כגון גובה וכדו' אסור. ובסימן שכ"ג מבואר שאפילו אם מוסיף או מוריד מעט ממש כדי שלא יהיה מידה ג"כ מותר. ידע מערי"ש שנתערב ונתעצל מלבדוק אם יש שיעור, שפ"ד צ"ט י"א, וכע"ז במ"ב לקמן שכ"ג סקל"ז. כה"ח ס"ג שלשקול אסור אפילו לצור"מ, לצורך מצוה דאחרים מחלוקת סמ"ע וש"ך חו"מ סע"ג סק"יט וסקכ"ב.

י. מי שרואה עיתון חילוני ברחוב מלא פריצות ומינות.

- 1) כשחושש שיעבור בחור ויקרא האם מותר לו לטלטלו.
- 2) והאם מותר לו להעביר את זה במקום שאין עירוב.
- 3) וכן מי שיש לו שכנים חילונים לא הדליקו את האור בחדר מדרגות ברור שהם ידליקו, האם יכול להביא גוי.
- 4) והאם תלוי אם זה היה מוטל עליו להדליק לפני שבת ונתרשל.
- [ש"ו ס"י"ד מג"א ס"ק כ"ט, מ"ב סקנ"ו-נ"ח].

יא. צריך להזמין מצות, תפילין.

1. האם יכול לחשב עד איזה סכום יכול להוציא עבור זה, כדי לדעת כמה להזמין.
2. וכן צריך לעשות ברית, בר מצוה וכדו', האם יכול לחשב כמה עולה כדי לדעת כמה מנות, ואנשים להזמין.
3. לחשב כמה כסאות וכמה צלחות וכדו' צריך להביא למוצ"ש לפי האורחים כאשר זה מאותו בנין וכדו' שאין בהבאה.
4. נתעורר לו חשש ששילם פחות ונכשל האם מותר להחשב בין כדי לעורר עצמו לראות ולהיפך כדי שאם לא שירגע.
5. שקוע בתלמודו נכנס לביהכ"ס וצריך משהו כדי להסיח דעתו, האם יכול לקרוא או לחשב חשבונות, הוצאות, וכדו'.
- חשבונות של מצוה, מבואר בס"ו ובמ"ב סקכ"ה שמותר לדבר בס', ושאר חשבונות שיש לו בהם תועלת אסור, כמבואר בס"ו ובמ"ב שאפילו אם לבסוף יתברר לו שאין לו נפק"מ אסור

לברר, וגם לצורך חבירו אסור. והרהור מותר, אא"כ יצטער, אבל בשע"ת סק"ג הביא מהשאלת יעב"ץ שהרהור מתוך הכתב אסור.

יב. עובר ברחוב האם מותר לו לקרוא.

1. כשצריך לדעת או שלא צריך. 1) לוח זמנים של פתיחת חנות. 2) שלטי חוצות למיניהם. 3) שלטים אלקטרוניים. 4) כיתובים שמתחת שם הרחוב ע"ש מי קרוא מה פעלו ומעשהו. 5) שם הרחוב, כשיודע איזה רחוב או אין לו כל נפק"מ כי יודע את הדרך, או שסתם מטייל.
2. בית הכנסת האם מותר לקרוא: 1) בלוחות הנצחה. 2) האם יש חילוק אם בולט, שוקע. 3) זמני זריחה שקיעה וכדו', שכבר עברו ואין בהם נפק"מ. 4) האם יש חילוק בין לוחות רגילים לאלו מערך האלקטרוני.
3. שמות משפחה הכתובים ע"ג דלתות, או ע"ג המחובר לדלת. או על התיבת דואר, אינטרקום, או ע"ג בגדים של האנשים. האם מותר לקרוא אותם.
4. עוגת יום הולדת בר מצוה וכדו' שיש עליו כיתוב, או כיתובים שעל העוגות עוגיות וכדו', ריקמות שעל בגדים, ריקמה שעל מפית החלות, או חריטה שעל הגביע. האם מותר לקרוא בהם.
5. פרוכת שתפורים בה אותיות תפורים, רקומים, או מחוברים מזהב וכדו', או פסוקים, וכן כל צורות שיש על הפרוכת ויש תחתם כיתוב הוי עז כנמר, או שמות השבטים וכדו'. האם מותר לקרוא אותם.
6. בכל הנ"ל האם יש חילוק בין אם יודע כבר יודע מה כתוב או שעדיין לא יודע. [ש"י ס"א וביה"ל ד"ה שמעיין, ומ"ב סק"א, ש"ז ס"ו, וסי"ב, ש"מ סק"א].

בסק"נ מבואר שבבולט אסור כלומר אפילו שאינו כתב. אלא שבחקיקת כותל כתב המ"ב שלא מיחלף בשטר, ורק טבלא ופנקס, אבל במ"ב כתב שהם מטלטלין ואם העיקר הוא מטלטל א"כ גם מאכל ובגד. – אמנם דבר שהוא ממש שטרי הדיוטות לא יועיל שהם כתובים ע"ג הכותל וחקוק רק אלו דאטו שטרי הדיוטות, פמ"ג אש"א סק"א. – ויל"ע האם כשהוא אמנם שקוע אבל ממולא בדיו וכדו' כמצוי, האם נימא שהוא ככתב או שכל מהותו אינו כן. ובשש"כ כ"ט ק"ט הביא סברא להתיר פרוכת דהוי תשמיש מצוה והגרש"ז תמה עליו. – וכשהמ"ב דן לאכול או לפרק בידים מאכל שיש עליו כתב לא הוזכר כלל שאסור לקרוא – ולענין אלו שגזרו אטו שטרי הדיוטות הוזכר היתר של צורך מצוה, אבל עדיין יש לדון מה המצוה כשקורא אלו שתרמו ובפרט סתם כסקרנות.

יג. ספרים שבעמוד השני של השער כתוב מי המעמד, המו"ל, המגיה וכדו'.

- 1) האם מותר לקרוא אותם.
- 2) וכן שקיות נילון וכדו' שכתוב בחוץ את שם החנות וכדו' כשיש לו צד לקנות וכדו'.
- 3) והאם מותר לקרוא מי תרם את הספר ולע"נ מי וכדו'.
- 4) וכן מאמר הערכה על ספר תורני, או מודעה על ספר חדש שיצא והיכן ניתן להשיגו. האם מותר לקרוא.
- 5) והאם מותר לקרוא בביהכ"ס רשימה של ספרים שמחפשים תורם עם המחיר שאמור לעלות.

[סי"ב, אש"א סק"ד - וסקכ"א, מ"ב סקמ"ט, שו"ע הגר"ז ש"ז סכ"ח].

יד. חשבונות חשמל ישנים, או חוזה של דירה ישנה.

- 1) האם מותר לקרוא בהם בשבת, כשיש לו סיבה לקרוא אותם או שאין לו כל סיבה לקרוא בהם.
 - 2) והאם יש חילוק באיזה שפה זה נכתב, ובין קורא בעיניו או בפיו.
 - 3) דיין הרוצה לקרוא את חוזה כדי לעיין בספיקות ההלכתיים שבין בעלי דברים, או לעיין בחוזים שונים ללמוד מהם נוסחאות ונידונים הלכתיים, האם מותר.
 - 4) קטלוג ספרים או חפצים ישן שעדיין שימושי, או שכבר לא קיים, אבל אין לו כל סיבה לקרוא אותו מלבד שמענין אותו ונהנה לראות את התמונות, וזה דברים שאין לו כל מציאות וחלום לקנות וכדו', האם מותר להסתכל ובמחירים שלהם.
 - 5) האם מותר לעיין בספר מתכונים של בישול, בשבת, וביו"ט,
 - 6) האם מותר לעבור על כתבים שלו שאמור להגיה אותם אחרי שבת להדפסה.
- [ש"ז ס"ו מ"ב סקס"ג, שע"ת סק"ב, אש"א סקכ"ד, וסקכ"א].

טו. מלצר יש לו רשימות מה להכין לכל סעודה.

- 1) האידך יוכל לעיין בהם, כאשר קיבל רשימה מוכנה, או שהוא הכין לפי מה שאמרו לו.
 - 2) בני הבית מכינים ועורכים לבד את השמחה, האם יכולים לבדוק 1) איזה תפריטים אמורים להכין לכל סעודה. 2) כמה מנות צריכים 3) מי אמור להגיע בכל סעודה. 4) מה כתוב על השקיות שארוזים בהם המאכלים, לאיזה סעודה, ואיזה מנה. 5) רשימת הכיבודים שהכינו לצורך השמחה.
- [ש"ז ס"ב. משב"ז סק"י, מ"ב סקמ"ז וסקנ"ד. חי אדם ס"א ס"ט, שו"ע הגר"ז סכ"ד, אש"א סק"ז].

האם יש נפק"מ אם יש אפשרות שגם ימחוק כלומר שאמור לטפל בסעודה, וכן שעלול לסמן לעצמו מה טופל. מי הגיע או שרק לעבור ולסדר, וכ"ש אם הוא עצמו הכין את הרשימה ע"פ מה שהבהע"ב אמר לו, והאם תלוי בב"ח, אמנם תלוי בעה"ב או אחר בטעם הגזירה ועוד האם סעודה גדולה ובפרט מי שעובד בהכנסת אורחים וכדו' תלוי במג"א שסובר שלצורך מצוה לשמש כן מותר ולטעמו של ה"ט"ז סק"א שחולק עליו, והמ"ב סקמ"ז כהמג"א. ולמש"כ המ"ב שעל השמש לא גזרו לכאורה ה"ה כשמישהו עוזר וכדו' כל שהוא על המוזמנים משום קמצא.

טז. האם מותר לקרוא בשבת.

- 1) כרטיס ברכה לר"ה, או הקדשה של חתן שהביא ביחד עם מתנה לשבת, או מכתבי ברכה וכדו' שהגיעו עם זירי הפרחים.
- 2) פקסים שמגיעים בשבת או ממש לפני שבת ולא הספיק לקוראה, כאשר מחכה לחו"ד של רופא וכדו' ויש לו צד שזה קשור לזה, או שאין לו כל צד. – או שחושב או יודע, שבפקס ישנם דברי תורה ששלחו לו, האם מותר לו לקרוא אותם.
- 3) בכל אלו כשמוותר, האם מותר לו לקרוא גם את תחלת הדברים, או את המשך המכתב.

4) ילד שמביא מהלימודים מכתב עם מה שלמדו ומצבו של הילד האם מותר לקרוא את זה, ולקרוא גם את שאר הדברים שהוסיפו בדף קשר.

5) הוראות שימוש של מכשירים חשמלים או אפילו של משחקים, כשיוזע איך משחקים או לא יודע, - ואם מותר לשחק במשחק הזה בשבת או אסור, - אם חושב לשחק בזה בשבת או לא.

6) בית הארחה שמקבלים את הסעודה, או מוצרים מסויימים בצהרים לפי פתק, ומה שכתוב בו, האם מותר כן בשבת.

[סייב וסייג, מ"ב סק"נ וסקנ"ג וסקנ"ד שעה"צ סק"ס א"ר ש"ז סקל"ו, מאמר מרדכי סק"ב, גר"ז קו"א סק"ב].

יז. תמונה משפחתית או של אירוע וכדו'.

אם כיתוב תחתיו. 1) האם מותר להסתכל בתמונה לבד, 2) בכיתוב שתחתיו לבד, 3) בשתייהם ביחד, 4) כאשר בתמונה יש גם תאריך. 5) כאשר אפשר להבין את התמונה גם בלי הכיתוב, כגון דבר שהמציאות שבתמונה ברורה לגמרי. 6) כשהכיתוב עצמו הוא נושא נפרד ומובן, כלומר סיפור דברים בפני עצמו שבזמן פלוני ומצב פלוני ארע דבר פלוני, וזה בעצם מה שרואים בתמונה למעלה. 7) כשיש תחתיו רק מילה אחת שאין לה כל משמעות בלי התמונה, כגון מה זה שם החיה או שם המקום, או שם האדם וכדו'.

1) תמונות של גדולי ישראל וכדו' האם יש חילוק בין אם כתוב שמו או גם תוארו ופעליו.

2) והאם יש חילוק בין להסתכל סתם על תמונה או תמונה הדרושה התבוננות להבין מה מתרחש בה.

3) האם יש חילוק בכל זה 1) אם התמונות נמצאים בתוך ספר או נמצאים בפני עצמם. 2) ספרים שכל הסיפורים שלו מורכבים רובו מציור ומילים בתוך הציור [קומיקס].

4) רוצים ללמוד 1) על גוף האדם ויש תמונות של חלקים ממבנה הגוף עם כיתוב תחתיו, 2) ציור של המשכן וכליו. 3) הלכות טריפות שחיטה. 4) ציורי סוכות כשרים ופסולים עם כיתובים מלמטה. 5) ציורים שתחת עשרת המכות וכדו'.

5) כל אלו האם שונה כאשר הכיתוב שלהם בולט.

[סט"ו, מג"א סקכ"ט, אש"א סק"ד- וסקכ"א, מ"ב סקמ"ז, וסקמ"ט, שעה"צ סקנ"ד, ש"א מ"ב סק"ד, שעה"צ סק"ס, גר"ז שם סק"ב, שו"ע הגר"ז ש"ז סכ"ח].

יח. יש לו מבחן במטמטיקה, אנגלית, נהיגה, רפואה.

1) האם מותר ללמוד בשבת.

2) והאם מותר לומר, או לקרוא לחבר לצורך חוזר למבחן.

3) ומי שאין לו מבחן אלא סתם רוצה ללמוד, או סתם סקרנות, האם מותר לו.

4) מי שנהנה מלקרוא ספרי או מאמרי רפואה, מדע, וכדו' המתפרסמים בירחונים, ובעיתונים. ש"ז סט"ז וסייז, ומ"ב סקס"ה- וסקס"ו- וסקס"ג- בה"ט סק"כ- ש"ך יור"ד סימן רמ"ו סק"ו, אש"א סק"ד- וסקכ"א, שו"ע הגר"ז ש"ז סכ"ח].

יט. גבאי בית הכנסת, האם מותר לו :

1) לעיין מי קיבל עליה שבוע שעבר.

- (2) לקרוא רשימה של חולים למי שברך.
- (3) לחלק קבלות לאנשים שתרמו במשך השבוע.
- (4) והאם מועיל ששני אנשים ביחד יקראו את זה.
- (5) וכן בעל גמ"ח שיש לו זמן בשבת לעבור על השטרות לראות מי עדיין חייב לו האם מותר.
- (6) וכשלפעמים ישנם בע"ח או ערבים שרק בשבת יוכל למצוא אותם, האם מותר לו לעבור על זה בשבת.
- (7) וכן כשמטפל בחובות של יורד, האם מותר לעבור על הרשימה כדי להתבונן בסדרי הקדימה.
[ש"ז סי"ב, מ"ב סקמ"ז, שעה"צ סקנ"ד. ועיין סימן שכ"ג מ"ב סק"כ].

כ. תפריט שע"ג המאכלים או תרופות. האם מותר לקרוא בשבת.

- (1) כשיש לו או אין לו נפק"מ (1) מרכיבים של תרופה, או של מאכל, (2) כשרוצה לדעת בגלל לימוד, סקרנות, (3) כשחלק מהמוצרים אינם בריאים לו. (4) הכשר שע"ג מאכל, כשחושב או רוצה לאכול, או סתם סקרנות.
- (2) מגיע למקום זר, האם מותר לו לקרוא, (1) רשימה של הוראות מה והיכן כל דבר. (2) או מגיע לבית וכתבו פתק בחוץ ברוכים הבאים או מזל טוב וכדו' (3) והאם יש חילוק בין אם כתבו את זה עבורו, או עבור מישהו אחר שאינו קשור אליו. (4) רשימת מקומות ימים נוראים, כשרוצה לדעת את מקומו, או סתם סקרנות. (6) הזמנות חתונה, בר מצוה התלויים במקום שאינם קשורים לשבת. (7) הודעות בבית הכנסת מי עושה שמחה למי מגיע מזל טוב וכדו', ולמי אירע אבל רח"ל כאשר הוא אחד מבני המקום או שבין כך לא מכיר כאן אדם. (8) רשימת וטבלת מקומות הישיבה במקום כשיש לו היכן לשבת. (9) רשימה של כל השיעורים ותוכנם המתקיימים במקום, כשלא גר כאן בין כך. (10) כיתוב שתחת כפתורי החשמל, מיזוג. (11) רשימת שמות חברי בית הכנסת. (12) קטלוג ספרי אוצה"ס. (13) מפת עירוב העיר (14) תפריט סעודות השבת בבית מלון. (15) תקנון בית הכנסת. רשימת שירים לסעודות שבת, רשימה באוצר הספרים.
- (3) ברכונים שכתוב עליהם מזכרת משמחת וכדו'- ספר שכתוב בפנים ממי קיבל האם מותר לקרוא.
- (4) כרטיס ביקור של אדם עלונים של ד"ת שיש בהם פרסומות, שלט באתר בניה שנושא שם החברה. כיתוב בהוצאת חברה פלונית. מודעה דרוש פועל או עובד. פרסומת ע"ג מכונית שבעלות החברה. התבוננות בספר טלפונים במטרה לחפש מספר טלפון. קבלה המעידה על רכישת מוצר, חשבונית קניה, דוחו"ת חניה ותנועה, תכניות אדריכל, שרטוט הדירה, מפרט טכני. שמות של חנויות.
- (5) מודעה על מסיבת סיום לגן או לבית, מודעת אבל, התבוננות בספר תוים, מילון לועזי עברי, ספר יוחסין, קריאת סטיקרים, תעמולת בחירות.
[א"ר ש"ז סקל"ו, מאמר מרדכי סק"ב, גר"ז קו"א סק"ב].